ململانێکانی رۆژهەڵاتی ناوین و پاشەڕۆژی ئەقسا لە دیدێکی میتۆلۆژییەوە.. هونەر شوانی

قورئان دوا پەڕاوی ئاسمانییە، پاش پەڕاوەکانی ئیبراهیم و زەبوور بۆ داوود و تەورات بۆ موساو ئینجیل بۆ عیسا هاتە خوار، لەماوی ٢٣ ساڵدا هەموو بابەتە گرنگەکانی ژیانی لە خۆ گرت، وتوێژ لەگەڵ هەموو مرۆڤایەتیدا دەکات، ئیتر دوای قورئان هیچ پەڕاوێکی تر لە ئاسمانەوە نایەت، وەرای ئەوەی وەك بەرنامەو کەتەلۆکی ژیان وەسف دەکرێت لەهەمان کاتیشدا چەند سەراسیمەو ئیعجازێکی تێدایە کە لە توانای هیچ مرۆڤێکدا نییە بەو شێوەیە پڕ رەوابێژی و ئیقاع و کاریگەرییە وتەکان بە نەمری بهێڵێتەوە بێ ئەوەی هیچ لەنگی و گۆرانکارییەکی بەسەردا بێت، هەڵە گشتیەکان دیاریدەکات و وەکو مەتنێك زۆر حاشیەی جیاواز و جۆراوجۆرو راڤەو لێکدانەوە هەڵدەگرێت، دەیان ئایەتی زانستی تێدایە دوای دۆزینەوەکان دەرکەوتن کە لە قورئاندا باسکراوە بەڵام بە هۆی سنووردراوی تواناو داهێنراوەکانی مرۆڤەکان لە سەردەمێکدا پەی پێ نەبراوەو لەگەڵ ئەمەشدا بە هۆی شێوازە دەگمەنەکەیەوە ئامانجی مانا سەرەکیەکەشی پێکاوەو مێشکی مرۆڤەکانی نە ئاڵۆسکاندووەو تێک نەداوە لەو کاتەدا کە هاتووەتە خوار چونکە خودا زانستی بەسەر هەموو بووەکاندا تێپەڕیوەو سنووری شوێنکات نازانێت، هەروەها لە ئیعجازەکانی تر رەوانبێژییە بە وێنەکەیەتی، لەگەڵ ئەوەشدا کە سەرچاوەی یاساشە بۆ ژیان هەروەها هەواڵی ئەو مێژووە دێرینانەی ئەمە نەمانزایوە تێیدا باسکراوەو هەرواش هەواڵ بە هەندێك لە رووداوە پاشەڕۆژییەکان دەدات، یەکێك لەو بوارەی ئێستا لێی دەدوێین پاشەڕۆژی مزگەوتی ئەقسایە لە سورەتی (شەوڕەوی-الاسراء)دا، هەرچەندە ئەو سورەتە زۆربەی باسی موساو نەوەکانی ئیسرائیل و مزگەوتی ئەقسا یە.

بەڵام پێش ئەوەی باسی ئەم بابەتە بکەین با کەمێك لە مێژووی مزگەوتی ئەقسا شارەزا بین:

لە ویکیدا هاتووە:

قودس سێیەم شوێنی پیرۆزە لای موسڵمانەکان دوای مەککە و مەدینە،

هەروەها پێغەمبەری ئیسلام لە مەککەوە شەوڕەوی پێکراوە بۆ قودس لە نزیکەی ساڵی ٦٢٠ی زاینیدا، هەندێک لە راڤەکاران وای دادەنێن مەبەست لە مسجد الاقصی شاری قودسە، وەلێ بە هەرحاڵ ابن حجر لە فتح الباري دا دەنووسێت: "یەکەم کەس کە مزگەوتی ئەقسای بنیاتنا ئادەم و دەشڵێن فریشتەکان بوون، یان سامی کوڕی نوح یان یەعقوب، بەڵام دواتر پێشتەو دەسکاریکراوە لە لایەن إبراهیم یان یعقوب یان داود و لەسەر دەستی سلیمان تەواوبووە، بۆیە پێی دەگوترێت مزگەوتی ئەقسا چونکە دوورە لە مزگەوتی حەرامەوە، لە مێژوودا زۆر لە نەتەوەی جیاوازو خاوەن پەیڕاوەکان و پێغەمبەرانی تێدا نیشتەجێ بوون وەك داود وسلیمان و زکریا ویحیی ومسیح عیسی کوڕی مریم. خودا هەر لە سورەتی ئیسرادا وەسفی ئەقساو دەوروبەری دەکات بە زەوی موبارەك و پیرۆز، یەکەم رووگەی موسڵمانانیش بووە پێش مزگەوتی حەرام لە مەککە.

١/ لە ئایەتی (٤-٧)ی سوورەتی شەوڕەوی دا هاتووە :

وَقَضَيْنَا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا @ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولَاهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ وَكَانَ وَعْدًا مَفْعُولًا @ ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا @ إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ لِيَسُوءُوا وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيرًا

لە تەفسیری ئاسانەوە…بە کورتی واتا:

ناونیشان/ {تاوان کردن هۆکارە بۆ تێکشکاندن}

[وَقَضَيْنَا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الأَرْضِ مَرَّتَيْنِ] لەو کتابەدا کە تەوراتە هەواڵمان به بەنی ئیسرائیل داوەو پێمان ڕاگەیاندوون و بڕیارمان داوە کە ئێوە لەسەر زەویدا مەبەست پێی (بیت المقدس)ە لەو شوێنەدا دوو جار خراپە ئەکەن و ئاشووب ئەگێڕن [وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا (٤)] وە بەسەر خەڵکدا زاڵ ئەبن

بە زوڵم و ستەم و سنوور بەزاندن@ [فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولاَهُمَا] کاتێك کاتی یەکەم ئاشووب و خراپەکاریتان دێت لەو دووانەی کە باس کرا [بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا خِلاَلَ الدِّيَارِ] بەندەگەلێکی خۆمان ئەنێرینە سەرتان کە خاوەن هێزو توانایەکی زۆرن وە زاڵ ئەبن بەسەرتاندا، وە بەسەر وڵاتاندا ئەگەڕێن و کوشتارتان ئەکەن و دێن و ئەڕۆن و لەکەس ناترسێن، [وَكَانَ وَعْدًا مَفْعُولاً (٥)] وە ئەویش بەڵێنێکەو ڕووئەدات و هیچ گومانێکی تیا نیە@ [ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ] دوای ئەوەی کە ئێوە تەوبە ئەکەن و بۆ لای خوای گەورە ئەگەڕێنەوە زاڵتان دەکەین بەسەریاندا [وَأَمْدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ] وە دوای ئەوەی کە ماڵ و منداڵتان نامێنێ دیسانەوە پشتیوانیتان ئەکەین و ماڵ و منداڵتان پێ ئەبەخشین [وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا (٦)] وە ژمارەشتان زیاتر ئەکەین @ [إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لأَنْفُسِكُمْ] ئەگەر چاکە بکەن ئەوە پاداشتی چاکەکە بۆ خۆتان ئەگەڕێتەوە [وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا] وە ئەگەر خراپەش بکەن ئەوا زەرەرو زیان و تاوانی خراپەکە هەر بۆ خۆتان ئەگەڕێتەوە [فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الآخِرَةِ لِيَسُوءُوا وُجُوهَكُمْ] وە کاتێك کە دەست دەکەنەوە بە خراپە بەڵێنی دووەم جار دێت و دیسان بەسەرتاندا زاڵ ئەبنەوە تا شێوازی تێکشکاندن بە رووتانەوە دیار بێت [وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ] وە بۆ ئەوەی بێنەوە ناو مزگەوتی قودس هەروەکو جاری یەکەم هاتن [وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيرًا (٧)] وە بۆ ئەوەی هەموو شتێکتان وێران بکەن و تێکی بدەن و زاڵ بن بەسەرتاندا.

: ٢/ لە ئایەتی ژمارە(١٠٤) شدا هاتووە

وَقُلْنَا مِنْ بَعْدِهِ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ اسْكُنُوا الْأَرْضَ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا

واتا:
[وَقُلْنَا مِنْ بَعْدِهِ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ اسْكُنُوا الأَرْضَ] وە لە دوای لەناوبردنی فیرعەون بە بەنی ئیسرائیلمان وت لە (بیت المقدس) نیشتەجێ بن [فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الآخِرَةِ] تا کاتێك بەڵێنی جاری دوایی دێت [جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا (١٠٤)] هەمووتان کۆدەکەینەوە.

،،،،،،،،،

لە ئایەتەکانی خاڵی یەکدا دەگەینە ئەو تێگەشتنەی کە لە سەراپای بوونی (نەوەکانی ئیسرائیل)دا دوو خراپەکاری زۆر گەورە لەسەر زەویدا بەرپا دەکەن و جارێکیش زۆر باڵادەست و بەرزەندە دەبن لە جیهاندا ، بێگومان مێژووی جوو لەگەڵ ناپاکی و خراپەکاری و ئاشووبدا هەر لە مێژە ئاشکرا بووەو مێژووی کۆن و نوێ زۆر لێی دواوەو تەنانەت پێغەمبەرەکانیشیان کوشتووەو کاتێك شوێن پێغەمبەرەکەشیان دەکەوتن تەنیا گەر وتەکانی لەگەڵ ئارەزووی ئەواندا بهاتایەتەوە یەك، ئەگینا دژی دەوەستان و بەرەنگاری دەبوون، بۆیە متمانەش بە کتێبە ئاسمانییەکانی ئینجیل و تەورات ناکرێت چونکە زۆر دەسکاریان کراوەو چەندان نوسخەی جیاوازی ئینجیل بوونی هەیە، ئەمەش حاڵەتێکی ئاساییە کە خودا بەڵێنی پاراستنی نەدابوون و تەنیا تایبەت بوون بە مێژوویەکی دیاریکراوو زەمەنێکی تایبەت قۆناغێکی دیاریکراوەوە.

لە ئایەتی (٥)دا وەك دەبینن بە دامرکانەوەی ئەو خراپەکارییە گەورەیەی یەکەمجار جوو پێی هەڵدەستێت خودای بەدیهێنەری بوون و خاوەن دادپەروەیی و تاکوتەنیا، کە ناهێڵێت سەر زەوی بە ماوەیەکی درێژ بناخەنەت بەدەست ستەمکارانەوەو هەروەها تەڵەسەنن بیینایە چونکە خۆی خاوەنی گەردوونە (کە هەندێك لە راڤەکارانی قورئان رایان وایە ئەوانەی کە یەکەمجار کۆتایی بە کاولکاریی بەنوئیسرائیل هەڵدەستن پێش ئیسلام بوون وەك جالوت یان (سەنحاریب)ی پاشای موصڵ بووه، یان (بوختنەسر) یان بابلییەکان یان فارسەکان کە ئەم رایانە دوورن لە راستییەوە چونکە ئەمانە ناچنە ناو ئەقساوە، ، بەڵکو باس لە سەردەمی ئیسلامە کە ئەوان یەکەمجار چوونە ناو ئەقساوەو دووەم جاریش بە ئازادی دەچن چونکە دخول پێچەوانەی خروج و نەچوونە (کە پێش کۆتاییهێنانی خراپەی دووەمیان ڕێگریی لە موسڵمانەکان دەکرێت لە چوونە ناو ئەقساوە بۆیە ئایەتەکە ئاماژە بە چوونەوە ناو ئەقسا دەکات، کە ئێستا ئەوە هاتووەتە دی و زۆر جار ناهێڵرێت موسڵمانان بچنە ناو ئەقساوەو پەرستن بە ئازادی ئەنجام بدەن). هەندێک لە زانایان مەبەستی جاری یەکەمی ئەم ئایەتە دەگێڕنەوە بۆ سەردەمی بەنوقورەیزەو هەندێکی تر بۆ زەمەنی عومەری کوڕی خەتتاب و هەندێکی تر بۆ زەمەنی سەڵاحەدین. لە دوای یەکەمجار جارێکی تر دەسەڵات و پارەو نەوە بە بەنی ئیسرائیل دەدرێتەوەو کۆنترۆڵی جیهان دەکەن وەك ئێستا بە ئاشکرا دەیبینین زۆربەی ڕێکخراوە جیهانی و دەسەڵاتە زلهێزەکان چۆن چوونەتە ژێر فرمانی

ئەوانەو یارمەتییان دەدەن لە ستەم و وێرانکاریاندا، بەڵام ئەوەی کە دەری دەخات جاری دووەم نزیك بووتەوە بریتییە لە کۆبوونەوەی جووەکان لە قودسدا، لە کاتێکدا پێشتر لەسەر زەویدا پەرشو بڵاوبوون وەك خودا دەفەرمێ کە بەڵێنی لەناوچوونی دووەم دێتە پێشەوە کۆدەبنەوە لە شوێنێکدا کە پێشتر لەسەر زەویدا پەرش وبڵاو بوون(وَقُلْنَا مِنْ بَعْدِهِ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ اسْكُنُوا الْأَرْضَ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا)..

زۆربەی سیاسەتمەدارو هزرمەندە بە ویژدانەکانی ئەم زەمەنە لەسەر ئەو راستییە هاوڕان کە ئەو وێرانکارییەی ئێستا لە غەززەدا بەنوئیسرائیل پێی هەڵدەستن لە مێژووی مرۆڤایەتی و هیچ لە جەنگە جیهانییەکاندا رووی نەداوە، جا چ خراپەکارییەك لەوە گەورەترە بە بەرچاوی جیهانەوە تەڕو وشك، ئاژەڵ و گیانلەبەرو دارو سەوزایی و مرۆڤ و ژینگە و ئاسمان و دەریا بە دەست پاراستن تێکبدرێت و لەناو ببرێت؟ …کوشتنی زیاد لە ٢٠ هەزار مرۆڤ و بریندارکردنی زیاد لە پەنجا هەزارو بێ سەروشوێن بوونی ٨ هەزار کەسی بە دەسەلاتی سڤیل، کە لە هەموو ئاینە ئاسمانی و تەنانەت یاسا زەمینییەکانیشدا رێگری لێکراوەو بە خراپترین تاوان ژمێردراوە، وەك کوشتنی ٨٠٠ کەس لە نەخۆشخانەی مەعمەدانی بە یەك ڕێکەوت کە ئەمریکا دابووی بە ئیسرائیل و زیندە بە چاڵکردنی بریندارانی ژێر چادری بەردەم خەستەخانەی (کەمال عدوان) لە ١٦/١٢/٢٠٢٣دا، جگە لە ماڵکاول و ئاوارەو برسی کردنی ٣ ملیۆن کەس. چاودێران دەڵێن تا ئێستا سێ ئەوەندەی بۆمبی ئەتۆمی کە نرا بە ناکازاکی و هیرۆشیماوە لە جەنگی دووەمی جیهاندا، نراوە بە غەززەوە کە زیاد لە ٥٠هەزار تەن تەقەمەنییە.

لەبەردا دەگەینە ئەوەی کە ئەمە هاتنەدی ئەو فەسادەیە کە لە ئایەتی ژمارە ٤دا هاتووە، زانا هاوچەرخەکانی وەك قەرزاوی و شەعراویش ئەم رایەیان هەیە، دەشبێت وا بکەن، تا لە هەموو جیهاندا راستییەکە ئاشکرا بێت و رق و شەرەنگێزیی و لە خۆباییان دەرکەوێت، ئەوە سروشتی بیرکردنەوەیانەو خودا ئەوەیان پێ ناکات، بەڵام زانستی خودا بەسەر هەموو بووەکاندا تێپەڕیوەو دەزانێت، (بۆ وێکچواندن- وەك نموونەی ئەو ئەندازیارەی پێش ئەوەی خانوویەك دروست بکات وێنەکەیت نیشان دەدات)، ئاقڵمەند ئەوانەن کە لە پریشکی ئەو ئاگرە خۆیان دوور دەگرن و ناسووتێن بە ستەمی ستەمکاران کاتێك لەناو دەچن و هەرگیز لەگەڵ ستەمدا بەشدار نابن. ئا ئەمەیە هەواڵی سروشی

ئاسمانیی بە ئاکامی ئەم رووداوە پڕ وێرانکاریانەی کە دەبێت مافی□کان لە کۆتاییدا هەر بۆ خاوەنەکانیان بگەڕێتەوە، لەم زەمەنەدا خەونی لە نێوبردنی هندیە سوورەکان گوزەشت کە لە جێیاندا کەسانێکی نامۆ بەو زەمینە جێگیر بوون و خاوەنەکانیشیان بە بێدەنگی لە نێوبران، ئائەمەیە سروشتی بیرکردنەوەی کۆلۆنیالیزم.

نەدووان.. چیرۆک: مریم کاکەیی

بەیانی کە چوومە دەرەوە لە سەر کۆڵانەکە ڕاوەستابوو. هەر کە منی بینی ملی شۆڕ کرد و بەڕێکەوت، شپرزە دیار بوو، هەنگاوەکانی گەورە دەهاوێشت و بە ترسەوە جار جارە سەری دەسووڕ□اند و تەماشای دواوەی دەکرد. تماشای من. هەوڵمدا لەو تێپەڕم و خێراتر ڕێبکەم، بەڵام ئەو هەر کە هەستی بە نزیکبوونەوەم کرد دوو ئەوەندە خێراتر بووەوە وەک ئەوەی بزانێت مەبەستم چییە.. حەزم ئەکەرد بانگی بکەم و بڵێم: هێی تۆ! چیت ئەوێ وا چەند ڕۆژە لێرە سەر کۆڵانەکەت قۆرخ کردووە. تۆ کێیت؟ چ کارێکت بە منە؟
بەڵام درەنگ بوو، هەمیشە ئەم بڕیارم درەنگ ئەدا. لە پڕ لە نێو بازاڕچەکەدا بزرم کرد. خۆێ بزر بوو قەرەباڵغیەکە قووتی دا. چاوم بە دیوی بازاڕی کوتاڵ فروشەکاندا بۆی گێڕا، پاشان بە دیوی بازاڕی تەڕەفروش و توتن فروشەکان. هەمیشە تا ئێرە دوام ئەکەوێت. نا.. چاوەڕێم ئەکات. پێشم ئەکەوێت و ناوە ناوە بە ترس و دڵەڕاوکێوە لێم ئەڕوانێت و لە چوارڕێیانەکەوە هەنگاوەکانی خێراتر ئەکاتەوە تا بگەمە ئەودیوی بازاڕ، بزرم کردووە. ئێوارانش کە ئەگەڕێمەوە لە سەرکۆڵانەکەمان ڕائەوەستێت. چاوڕوان و بێقەرار.. پێش ئەوەی بگەمە سەرکۆڵانەکە ئەوێ جێدێڵێت. سەرتا وام ئەزانی چاوەڕوانی کەسێکە! بەڵام دواتر بۆم دەرکەوت ئەو کەسە جگە لە خۆم کەسێکی تر نییە.
ئەوەندە پیاوێکی قۆز و ڕێکوپێک بوو سڵم ئەکرد لەوەی لێی بچمە پێش و لێ بپرسم بۆچی دوام کەوتوویت؟ یان چەند جۆێنێکی مزری پێبدەم. دوام کەوتبوو؟ نا..نا دوام نەکەوتبوو؟ سەرتا لە دوورەوە و ئێستا لە نزیکتر لە سەر کۆڵانەکەمان چاوەڕێی ئەکات و لێ ئەڕوانیم. چاوەڕێی ئەکردم بە درێژایی رۆژ کە لێم بڕوانێت بێ ئەوەی بێزارم بکات و بێ هیچ قسە کردنێک. وەک بەردەوام بوون لە یارییەکی بێ کۆتایی، پێداگری لە عادەتێک.. تەنانەت ڕۆژانی بارانییش لەوێ بوو

بەبێ چەتر ئەهات و ئەچوو. چاوم پێی فێر ببوو. ئەو کێیە؟ ئەم یارییە کەی کۆتایی پێدێت؟!

ئەم پیاوە کێ بوو کە بە مێشکی منی داماو یاری دەکرد؟! بۆچی دوو رۆژی بارانیی بە شوێن یەکدا تا ئێرە هاتبوو؟ بەم بارانە بەخوڕە!! بۆ ئەوەی تەنها من ببینێت؟ بەبێ ئەوەی هیچ شتێکم پێبڵێت!

ئاخۆ خۆشیئەویستم؟ بۆچی لە هەر کەسێک کە لێم بڕوانێت بە خۆشەویستی تێئەگەم!؟ ئەی ئەگەر ئەمە خۆشەویستی و عەشقێکی ئاگرین نییە، ئەی چی بەم باران و سەرمایە ئەکێشێتە ئێرە و چی لە سەر ئەم کۆڵانە ئەیچەقێنێت؟ چی وایلێئەکات کە دوای بینینم هەڵبێت! ترسی ڕەتکردنەوە؟ بیستنی وشەی "نا" لە زاری من نییە کە زمانی لە دەمیدا لە گۆ خستووە. ئەم پیاوە هێندە عاشقە کە ترسنۆک بووە، عەشق هەمیشەش بیباکی بە مرۆڤ نادات عەشق هەندێجار مڕۆڤ پەککەووتوو دەکات. ترسی بەدەستنەهێنان و ئەگەری لە دەستدان مرۆڤ دەخەسێنێت. مرۆڤەکان کۆیلەی عادەتن. منیش واخەڕێکە پێی ڕابێم، بە بوونی لە ژێر باران، بە چاوڕێکردنی، بە ئەم سووراوە و سپیاوە بێگانەیە بەسەر لێوە و ڕوومەتمەوە. من بۆ ئەو خۆم ڕازاندووەتەوە..!؟ تۆ بڵێی پێی زانیبێت؟ خەریکە وەکو جێژوانێک بڕوانم سەری کۆڵانەکەمان. ژوانگەی پێک نەگەیشتن و یەک نەدووانمان. چەند نەدووانە ئەم عیشقە.

هەرکە دەمبینێت پێشم دەکەوێت، ئەمجارە خۆم ڕادەستی ویستی ئەو ئەکەم. بۆ هەر کوێ بڕوات و بۆ هەر کوێیەک ئەو بمبات. پێشم کەوتووە، ئەمجارە ئارامتر هەنگاو دەنێت شپرزەیی پێوە دیار نییە تەنانەت هاوڕ بۆدواوە نادات تا ڵێم بڕوانێت. هەنگاو بە شوێن هەنگاوی ئەودا ئەنێم بەرەو چوارڕێیان ئەڕوات، بەرەو ئەو ئەڕۆم. بەرەو قەرەباغی ئەڕوات، بەرەو خەڵوەتی بەڕێدەکەوم. لێم بزر ئەبێت. بە ئارامیی بزر ئەبێت.ئەو بزر ئەکەم. خۆم ئەدۆزمەوە. تەنها. سەرگەردان، شێت ئ□ب□م، گێژنە لولم ئەدات. سەرم ئەسوڕێنێت. هەموومان لە گێژنەداین هیچی تر نییە ئەم ژیان.

شەڕی غەززە و شەڕی خ□□□ک ل□

ئێران.. حەمید تەقوایی.. و: کاوە عومەر

بە پشتبەستن بەو وتارانەی لە تۆرۆنتۆ و ڤانکۆڤەر لە ٢٥ و ٢٦ی نۆڤەمبەر ٢٠٢٣ پێشکەش کراون

ناونیشانی ئەم وتارە شەڕی غەززە و شەڕی خەڵکی ئێرانە. شەڕی خەڵکی ئێران ڕوونە، بزووتنەوەیەکی زەبەلاحە کە زیاتر لە ساڵێکە دەستی پێکردووە. لەوانەیە بپرسین شۆڕشی ئێران و شەڕی غەززە چ پەیوەندییەکیان بە یەکترەوە هەیە؟ بەڕای من ئەم پەیوەندییە چەند ڕەهەندێکی هەیە. یەکەم: کۆماری ئیسلامی کە ئێستا لەژێر کاریگەری شۆڕشی خەڵکدایە، قاچێکی گرنگی ئەم شەڕەیە. دەزانن لەم شەڕەی نێوان دوو جەمسەری ئیسلام و حکومەتی ئیسرائیلدا کۆماری ئیسلامی بڕبڕەی پشتی هێزە ئیسلامییەکانە. حیزبوڵڵای لوبنان کە دروسکراوی دەستی کۆماری ئیسلامییە و بزووتنەوەی حەماس هەمیشە لە لایەن حکوومەتی ئیسلامییەوە پاڵپشتییەکی تەواویان لێ کراوە. بۆیە لە بەرەی شەڕی کۆماری ئیسلامیدا جێگایەکی تایبەت دەدۆزێتەوە. لە لایەکی دیکەوە کۆماری ئیسلامی لە ژێر گوشاری شۆڕش لە ئێراندایە و بەم شێوەیە ئەڵقەی ڕێژیمی ئێران ئەم دوو شەڕە بەیەکەوە دەبەستێتەوە.

کاتێک باس لە شەڕی غەززە دەکەین، دەبێ تێبینی ئەوە بکەین کە ئەم شەڕە سێ بەرەی هەیە نەک دوو بەرە. بەرەیەک هێزی ئیسلامییە، بەرەیەک حکومەتی ئیسرائیلە، بەرەی سێیەمیش خەڵکە. نە خەڵکی غەززە و فەلەستین و نە خەڵکی ئیسرائیل ئەو هێزانەی کە شەڕدەکەن نوێنەرایەتیان ناکەن ئەوان ئەم دوو هێزە بە هەر هۆکارێکەوە چوونەتە ناو ئەم شەڕەوە – کە دواتر دەچینە ناوەوە – هیچ پەیوەندییەکیان بە خەڵکەوە نییە. خەڵک پەیوەست نین بە گوتار و پڕوپاگەندەی شەڕی حیزبەکانەوە. ناتانیاهۆ کە خۆی وەک نوێنەری دیموکراسی لە دژی تیرۆریستان نیشان دەدات، لە مێژە لە ژێر فشاری خەڵکی ئیسرائیلی خۆیدایە. ئەم شەڕە بووە هۆی کەمبوونەوەی ناڕەزایەتییەکان لە ئیسرائیل بە ئێستا و حکومەتی ئیسرائیل توانی کەمێک خۆی یەکلایی بکاتەوە.

لە لایەکی دیکەوە پێش ئەم شەڕە پێگەی هێزە ئیسلامییەکان و حەماس و بە تایبەتی کۆماری ئیسلامی وەک لایەنگری سەرەکی حەماس، لە ناوچەکەدا بە تەواوی لاواز بوو. لە خودی ئێراندا، لە ژێر گوشاری

شۆڕشی خەڵکدا، کۆماری ئیسلامی لە هەموو کاتێک زیاتر ڕیسواو بەدناو و لەرزۆکتر بووبوو. شەڕەکەش ئەو قازانجەی بۆ ئەو هێزانە هەبوو کە دەتوانن جارێکی دیکە خۆیان دووپات بکەنەوە و هەوڵی وونکردنی شۆڕشی ئێران بدەن و بەم شێوەیە دەرفەتێک بۆ خۆیان بکەن.

بەرەی سێهەم دژی هەردوولای ئەم شەڕەیە و بە بۆچوونی من خەڵکی ئێران لە پێشەوەی ئەو شەڕەدایە. بە گوتەی خەڵکی سەری ماری ئیسلامی سیاسی لە ئێراندایە، خەڵکی ئێرانیش ماوەیەکی زۆرە سەری مارەکەیان کردووەتە ئامانج. بەم شێوەیە شەڕی خەڵکی ئێران لە دژی ڕژێم پەیوەندی بە بەرەی سێهەمەوە هەیە، بە بزووتنەوەی جیهانی دژی شەڕ و ناڕەزایەتیی خەڵکی جیهان لە دژی ئەم کۆنەپەرستانە کە لە هەردوو دیوی شەڕی غەززەدان پەیوەست دەبێت.

دەتوانرێت لە دوو لایەنەوە شیکاری بۆ شەڕی غەززە بکرێت: لە لایەنی ئینسانی و لە لایەنی سیاسی. لە ڕووی مرۆڤایەتییەوە کوشتن و دڕندەیی ئەم شەڕە بێ وێنە و شۆککەرە. دوو بکوژ و تیرۆریست خەڵکیان کوشتووە و دەست لە هیچ تاوانێک ناپارێزن. جیهان حەماس وەک هێزێکی تیرۆریستی دەناسێت، بەڵام حکومەتی ئیسرائیلیش یەکێکە لەو تیرۆریستانە. دوو هێزی تیرۆریستی ڕووبەڕووی یەکتر دەبنەوە.

لە ڕووی سیاسییەوە ئەم شەڕە بەتەواوی کۆنەپەرستانە و دژە ئینسانییە. دیارە مەسەلەکە تایبەتە بە پرسی فەلەستین و ئاوارەبوونی خەڵکی فەلەستین، بەڵام کاتێک بە وردی سەیری دەکەیت بۆت دەردەکەوێت کە ئەمە بە هیچ شێوەیەک مەسەلەکە نییە بۆ ئەو هێزانەی کە بەشدارن لە شەڕەکەدا. هەردوو حکومەتی ئیسرائیل و حەماس دژی تاکە چارەسەری سیاسی و دادپەروەرانەن بۆ پرسی فەڵەستین کە پلانی دوو دەوڵەتە. لە ڕێککەوتننامەکانی ئۆسلۆ لە ساڵی ۱۹۹۳دا، چارەسەری پێکهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆی فەلەستین شانبەشانی حکومەتی ئیسرائیل پێشنیار کرا و لایەنەکان لەسەری ڕێککەوتن. ئیسحاق ڕابین سەرۆک وەزیرانی ئەوکاتی ئیسرائیل و یاسر عەرەفات سەرۆکی فەتح ئەم ڕێککەوتنەیان واژۆ کرد. بەڵام تەنانەت ئەم پەیماننامەیە و هێزە واژۆکارەکانیش لەم شەڕە تایبەتەدا نوێنەرایەتیان نییە.

بزانە ئەنوەر سادات کە یەکەم کەس بوو پەیمانی ئاشتی لەگەڵ ئیسرائیل واژۆ کرد، لەلایەن ئیخوان موسلیمین دامەزرێنەری بزووتنەوەی حەماس تیرۆر کرا. یاسر عەرەفات لەلایەن ئیسلامییەکانەوە بە خیانەتکار لە خەڵکی فەلەستین ناوزەد کرا و ڕەتکرایەوە. لە لایەکی دیکەوە ئیسحاق ڕابین کە ڕێککەوتننامەکانی ئۆسلۆی واژۆ کردووە، لەلایەن توندڕەوانی ئیسرائیلی، هێزەکانی لایەنگری لیکود تیرۆر کرا. بەم شێوەیە ئەم هێزانە کە ئەمڕۆ لە کاردان، لە بکوژانی چارەسەری سیاسی پرسی فەلەستینن. ڕوونە کە ئامانج و

مەرامی ئەمانە چارەسەرکردنی پرسی فەلەستین نییە. یەکێکیان دەیەوێت ئیسرائیل فڕێ بداتە ناو دەریاوە، ئەوی دیکەشیان دەیەوێت دەسەڵاتی حکومەتی ئیسرائیل بە تەواوی ناوچەکە فراوان بکات، تەنانەت ناوچە داگیرکراوەکانی دوای شەڕی ٦ ڕۆژە، و دووبارە ئاوارەکردنی ئەو فەلەستینیانەی کە لەو ناوچانەدا دەژین بە بیانووی بەرەنگاربوونەوەی تیرۆر.

هەربۆیە چارەسەرکردنی پرسی فەلەستین لە چوارچێوەی ئەم شەڕەدا لەبنەڕەتدا هیچ مانایەکی نییە. ئەو دوو هێزە تیرۆریستییەی کە تەنانەت واژۆکارانی ڕێککەوتننامەی ئۆسلۆیان تیرۆر کرد، گەیشتوونەتە دەسەڵات و بە چەسپاندنی دەسەڵاتی خۆیان شەڕ دەکەن. ستراتیجی حیزبی لیکود پاکتاوی نەتەوەیی فەلەستینییەکانە و ستراتیجی بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسیش سەقامگیرکردنی پێگەی ناوچەیی خۆیەتی لە ڕێگەی دژە ئیسرائیلی و دژە ڕۆژئاواییەوەیە. وەدیهاتنی پلانی دوو دەوڵەتی، یان هەر چارەسەرێکی سیاسی دادپەروەرانەی تر، مەرجدارە بە ڕامالینی ئەم دوو هێزە کۆنەپەرستانەی ئیسلام و ڕاستڕەوی توندڕەوی ئیسرائیل لە ناوچەکەدا.
دیارە بە کۆماری ئیسلامی دژە ئیسرائیلی بوون پرسێکی شوناسنامەییە. ئەوانەی هاوتەمەنی منن، دەبێ لەبیریان بێت کە یەکێک لە دروشمەکانی ڕژیم هەر لە سەرەتای سەرهەڵدانی دەسەڵاتدا، بریتی بوو لە: "مەرگ بە سێ فاسیدەکە، کارتەر، سادات و بیگین". ئەمانە واژۆکارانی پەیمانی ئاشتی نێوان میسر و ئیسرائیل بوون. دواجار سادات تیرۆر کرا و یاسر عەرەفات و فەتح گۆشەگیر کران و هێزە ئیسلامییەکان دەسەڵاتیان لە ناوچەکەدا بەدەستهێنا.
ئەم بردنەپێشەوەی هێزە ئیسلامییەکانیش پێگەی هێزە توندڕەوە ئایینی-ڕەگەزییەکانی لە ئیسرائیل بەهێزتر کرد. ئەمەش نەتانیاهۆ وا خۆی نیشان دەدات کە ڕاست دەکات و بانگەشەی ئەوە دەکات کە وەک نوێنەری دیموکراسی و شارستانییەتی ڕۆژئاوا شەڕی تیرۆریستان دەکات. با لەڕێشدا ئەم چوارچێوە "شەڕی تیرۆریستان"یش شرۆڤە بکەین.
لە هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو حکومەتی ئەمریکا ستراتیژی دروستکردنی پشتێنەی سەوز (دروستکردن و بەهێزکردنی هێزی ئیسلامی) لە دەوروبەری یەکێتی سۆڤیەت پەیڕەو کرد. لەسەر بنەمای ئەمەش موجاهیدەکان لە ئەفغانستان و پاشان تاڵیبان و خومەینی و کۆماری ئیسلامی لە ئێران، لە بنەڕەتدا لە لایەن حکومەتی ئەمریکا و ئەردوگای ڕۆژئاواوە لە ڕووبەڕووبوونەوەی بوونی سۆڤیەت لە ئەفغانستان و ترسی نفوزی سۆڤیەت لە ئێرانی دوای شا برانە پێشەوە.
دوای هاتنە سەر دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی و موجاهدین و تاڵیبان لە

ئەفغانستان، بزووتنەوەیەکی لەڕادەبەدەر ک□ نەپەرست لە ناوچەکەدا دروست بوو، کە حەماس، حیزبوڵڵا، حەشدی شەعبی، حوسی و هتد هەموویان بەشێکن لێی. ئەم هێزانە بوونە هێزێکی هەژموونگەر لە بزووتنەوەی فەلەستین، بەتایبەتی دوای ڕووخانی یەکێتی سۆڤیەت و گۆڕینی تەواوی ئۆردوگای ڕۆژئاوا بۆ ئایین و ناسیۆنالیزم و ئیتنیزم لە هەموو جیهاندا. کاریگەری ئه مه له سەر مه سه له ی فه له ستین ئه وه بوو که واتا و چوارچێوەیەکی ئایینی پێ به خشیوه . مەسەلەکە گۆڕا بۆ شەڕی ئیسلام و جولەکە و ئەمەش نیعمەتێکی ئاسمانی بوو بۆ حکومەتی ئیسرائیل.

پێش ڕووخانی یەکێتی سۆڤیەت و پێش سەرھەڵدانی هێزە ئیسلامییەکان، پرسی فەلەستین چوارچێوەیەکی نیشتمانیی هەبوو، کە لەسەر بنەمای ئاوارەبوونی گەلی فەلەستین لە ماڵ و ژیانیان بوو. داگیرکردنی فەلەستین لەلایەن ئیسرائیلەوە و مافی گەڕانەوەی خەڵکی ئاوارە بۆ سەر خاکی خۆیان بنەما و میحوەری پرسی فەلەستینیان پێکھێنا.

□ونە کە پرسی فەلەستین لە بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسیەوە دەستی پێنەکردووە. لە ساڵی ١٩٤٨ تا ئەمڕۆ پرسی پەنا بەرانی فەلەستینی برینێکی قووڵە لەسەر جەستەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست. به ڵام ئه م□□ □ونکردنه وه و چوارچێوه ی ئه م بابه ته و هه روه ها ڕێکخستنی هێز و ئابڵوقه کان له په یوه ندی به پرسی فه له ستین، به ته واوی گۆڕانکاری به سەردا هاتووه . پێش سەرھەڵدانی هێزە ئیسلامییەکان، ئەو پرسە لە چوارچێوەی ناسیۆنالیزم و چەوساندنەوەی نەتەوەیی و تەنانەت چەپی لیبڕاڵیشدا وروژێنرا. ئەو هێزانەی خەباتیان بۆ مافەکانی خەڵکی فەلەستین دەکرد لە بنەڕەتدا پرسی ئاوارەبوونی خەڵکی فەلەستینیان وروژاند و ئامانجی خۆیان بۆ گەڕانەوەی خەڵکی ئاوارە بۆ سەر خاکی خۆیان ڕاگەیاند. ئەم هێزانە سەربە ئۆردوگای سۆڤیەت بوون. ڕێکخراوی ڕزگاریخوازی فەلەستین (الفتح) مەیلی بۆ ئۆردوگای سۆڤیەت هەبوو، کەسایەتییەکانی سەرکردایەتی ئەلفەتح وەک نایف حەواتمە و جۆرج حەبەش خۆیان بە چەپ و کۆمۆنیست دەزانی و ئەلفەتحیش هێزێکی عەلمانی بوو – تەنانەت ئەمڕۆش، مەحمود عەباس و ڕێکخراوە خۆبەڕێوەبەرەکانی کەناری ڕۆژئاوا خۆیان بە عەلمانی دەزانن.- کە بەرگریان لە مافی چارەی خۆنووسینی پەنا بەرە فەلەستینییەکان دەکرد. ئێستا لەگەڵ زمانی ناسیۆنالیستی یان "سۆسیالیزمی عەرەبی" وەک ناسریزم یان بەعسیزم و هتد. بەم شێوەیە پرسی فەلەستین و ئەو هێزانەی شەڕیان کرد بۆ چارەسەرکردنی ئەم پرسە، لە ئۆردوگای سۆڤیەت لە دژی ئۆردوگای ڕۆژئاوا کە بەرگریکاری بێ ئەملاولای دەوڵەتی ئیسرائیل بوو، دانران. هەروەها ئۆردوگای ڕۆژئاوا لە ناوچەکەدا لەلایەن حکومەتی ئیسرائیل، ئوردن، ئێران لە

سەردەمی شا، سعودیە و هتد پێکھێنراوە.
هەرەسی یەکێتی سۆڤیەت هەموو شتێکی گۆڕی. ئه مڕۆ له ناوچه که دا ئیسلامی سیاسی له به ڕامبه ڕ ئۆردوگای ڕۆژئاوادا وەستاوەو ئه مه ش وه ک گوتم خوانێکی ئاسمانیە بۆ حکوومه تی ئیسرائیل. دەوڵەتی ئیسرائیل هەمیشە ڕەسەنایەتی و متمانەی خۆی لە تەورات و جوولەکە بوونەوە وەرگرتووە. لە سال□ی ۲۰۱۸ دەوڵەتی ئیسرائیل مەرجی دانوستانەکانی لەگەڵ مەحمود عەباس دانا کە دانی بە بوونی ئیسرائیلدا ناوە، کە پێویستە دان بە "دەوڵەتی جولەکە"ی ئیسرائیلدا بنێت. تا ئەو کاتە ئیسرائیل بە فەرمی خۆی بە عەلمانی دەزانی و کەس باسی دەوڵەتی جوولەکەکانی ئیسرائیلی نەدەکرد. ئەمڕۆ حزبی لیکود بە ئاشکرا خۆی بە دەوڵەتی جوولەکەکانی ئیسرائیل ناودەبات و بەم شێوەیەش ئایینی جوولەکە بووەتە پایەی دژایەتی نێوان ئەم هێزانە دژی ئیسلامیزمی هێزە فەلەستینییەکان، حکومەتی جولەکە دژی حکومەتی ئیسلامی کە حەماس بانگەشەی بۆ دەکات.
زەمینەی جیهانی تەواوی ئەم ڕووبەڕووبوونەوەی ئایینییە چوارچێوەی نەزمی نوێ بوو لە دوای شەڕی سارد. بینیمان چ کارەساتێکیان بەسەر یوگۆسلاڤیا هێنا، جینۆساید لە ڕواندا ڕوویدا و چۆن شوناسە ئایینی-نەتەوەییەکان لە هەموو شوێنێکدا بەرجەستە بوون و بوونە تەوەری ئاڵوگۆڕە سیاسییەکان. هه موو پرسێکی تریش پێناسه کرایه وه و له و چوارچێوه ی ئایینی- نه ته وه یيه دا خۆی خسته ڕوو.
لەم شەڕەی ئەم دواییەدا لە یەکێک لە میدیا س□□ر□کییەکانی ئەوروپادا دیبەیتێکیان لەسەر شەڕی غەززە ڕێکخست. دەزانن کێ مشتومڕی کردووە؟ حاخامێکی جولەکە و مەلایەکی ئیسلامی! ئەوان باسیان لە زەمینەکانی شەڕی غەززە و چارەنووسی شەڕ و ئایندەی فەلەستین و هتد دەکرد! هەردووکیان بە گێڕانەوەی ئایینی خۆیان و کۆنەپەرستی سەدەکانی ناوەڕاست و بەردبوون کە تەنها لە جەنگە خاچپەرستەکاندا دەبینرێن. تا ٤٠ ساڵ لەمەو بەر کەس نەیدەتوانی خەیاڵی ئەوە بکات کە پرسی فەلەستین ببێتە ئامرازێکی مەیدانی بۆ ئەو جۆرە هێزانە. ئەمانە هەمان ئەو تیرۆریستانەن کە دژایەتی پرۆژەی دوو دەوڵەتی دەکەن و خۆیان بەشێکن لە کێشەکە نەک چارەسەر.
پرسی فەلەستین قێزەونترین و کارەساتبارترین جۆری چەوساندنەوەی نەتەوەییە. خەڵک هەرێمێکیان لە خاکی خۆیان دەرکرد و لەبری ئەوە وڵاتێکی تریان دروستکرد. ئەمەش لە دەرەوەی داگیرکارییه. کاتێک هیتل□ر ب□□□ندای داگیرکرد یان پاریسی گرت، خەڵکی دەرنەکرد. کاتێک جەنگیزخان هێرشی کردە سەر ئێران، ناوی وڵاتەکەی نەگۆڕی. به ڵام له فه له ستین خه ڵکیان له ماڵ و زه وییه کانیان کردوهتە دەرەوه و له جیاتی ئه و وڵاته یه کێکی تریان دروست کرد، که دانیشتوان و

زمان و ئایین و ناو و مێژووی جیاوازیان هە بوو. ئەمە تەنانەت داگیرکاریش نییە، وێرانکردنی خاکەکە.
لە ڕووی مێژووییەوە ناوچەی فەلەستین بەشێک بووە لە ئیمپراتۆریەتی عوسمانی، دانیشتووانەکەی عەرەب زمان لە فەلەستینی و جولەکەکان شان بە شانی یەکتر دەژیا. دوای جەنگی جیهانی یەکەم و ڕووخانی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی، حکومەتی بەریتانیا زاڵ بوو بەسەر ناوچەی فەلەستین و لەدوای جەنگی جیهانی دووەمیش حکومەتی ئیسرائیلیان لەوێ دامەزراند. بەگشتی کاتێک ئیمپراتۆریەتێک دەڕووخێت، ناوچە جیاوازەکان لێی جیا دەبنەوە و لەسەر بنەمای مێژووی خۆیان دەوڵەت-وڵاتێکی نوێ پێکدەهێنن. نموونەیەک کۆماری جیابووەکانی یەکێتی سۆڤیەتی پێشوون. کۆماری ئەرمینیا، تاجیکستان، ئازەربایجان، قرغیزستان و هتد. بەڵام ئەمە بەسەر فەلەستین نەهات. ناوچەی فەلەستین لە ئیمپراتۆریەتی عوسمانی دابڕا، بەڵام لەژێر سەرپەرشتی ئینگلیزدا گۆڕا بۆ وڵاتێکی تەواو جیاواز، ئیسرائیل و بە ئاوارەکردنی زیاتر لە دوو ملیۆن کەس لەو ناوچەیەدا، بوو بە قەوارەیەک کە هیچ پەیوەندییەکی بە مێژووی پێشووی خۆیەوە نەبوو، پێگە و ناسنامە. ئەمە ئیتر داگیرکاری نییە، ئینکاری بوونی خاکێک و دانیشتووانەکەیەتی. ئینکاری مافی ژیانی خەڵکی هەرێمەکە لە ماڵ و خاکی خۆیاندا.
لەم دوایانەدا فیلمێکی دیکۆمێنتاریم بینی سەبارەت بە دەرکردنی فەلەستینییەک لە ماڵەکەی لە ئۆرشەلیم. ئەگەر لەبیرتان بێت ئەم بابەتە بووە هۆی شەڕێکی دیکە لە نێوان ئیسرائیل و فەلەستینییەکان لە ساڵی ٢٠٢١. ئەم فیلمە دۆکیۆمێنتارییە ژنێک نیشان ئەدات لە ناو شەقامەوە هاوار دەکات و دەڵێت ماڵەکەمتان دزیوە. وە لە لایەکی ترەوە پیاوێک لە تەنیشت دەرگاکە وەستاوە و بە هێمنی دەڵێت بۆچی هاوار دەکەیت؟ ئەگەر من ماڵی تۆم نەگرتبا، کەسێکی تر دەیگرت! واتە هەمان کێشە کۆن و درێژخایەن کە لە ساڵی ١٩٤٨ دەستی پێکرد لە ساڵی ٢٠٢١ بەم شێوازە ڕەمزییە دووبارە بووەوە: دزینی خانوو!
وە ئەمڕۆ کەس نوێنەرایەتی ئەم ئازارە ناکات. لە بەردەم حکومەتی ئیسرائیلدا کە بەردەوامە لە فراوانکردنی شوێنی نیشتەجێبوونی جوولەکەکان لە کەرتی غەززەدا، هێزگەلێکی وەک حەماس و کۆماری ئیسلامی و هێزە ئیسلامییەکانی دیکە هەن کە ئازار و نەهامەتییەکانی خەڵکی فەلەستینیان کردۆتە ئامراز و پاساوێک بۆ سەپاندنی دواکەوتووترین و نامرۆڤانەترین سیاسەتەکان و یاساکان بە ئەو کەسانەی کە بانگەشەی نوێنەرایەتیکردن دەکەن. ئەمڕۆ بارودۆخی هاووڵاتیان و بەتایبەت ژنانی فەلەستینی دانیشتووی ئیسرائیل زۆر باشترە لە خەڵکی ژێر دەسەڵاتی حەماس یان کۆماری ئیسلامی و

دانیشتوانی وڵاتانی ئیسلامی بە گشتی.
سەرھەڵدانی ئەو جۆرە ھێزە لەڕادەبەدەر کۆنەپەرستە، لە بەرامبەردا ڕێگە بە حکومەتی ئیسرائیل دەدات وەک نوێنەری جیھانی شارستانی لە بەردەم ھێزە ئیسلامییە بەردبووەکاندا دەربکەوێت و شەڕی دژی خەڵکی غەززە لە ژێر ئاڵای شەڕی تیرۆریزمی ئیسلامیدا بەرێتە پێشەوە.
لە کاتێکدا حکومەتەکەی نەتانیاھۆ نوێنەرایەتی شارستانییەتی ڕۆژئاوا ناکات، بەڵام نوێنەرایەتی فاشیزمی ڕۆژئاوا دەکات. ھەروەک چۆن ئیدارەی بوش لە ھێرشەکەیدا بۆ سەر عێراق نوێنەرایەتی جیھانی شارستانی نەکرد، نوێنەرایەتی ھەژموونی میلیتاریستی ئەمریکای دەکرد.
بەڕای من حکومەتەکەی نەتانیاھۆ پلانی کارکردنی شاراوەی لەم شەڕەدا ھەیە “ hidden agenda ”
“ئەجێندایەکی شاراوە”ی ھەیە، کە بێگومان ئەوەندە شاراوەش نییە.
پلانەکەی ئەوەیە کە غەززە والێ بکات کە بۆ فەلەستینییەکان شوێنێکی گونجاو نەبێت بۆ نیشتەجێبوون. بێگومان ئەوان بە ئاشکرا ئەمە نالێن، بەڵام لە دەربڕینی سەرنجەکانی دەسەڵاتدارانی ئیسرائیلەوە، دەتوانن لەم ئاراستەیە تێبگەن. لە چەند ھەفتەی ڕابردوودا چەندین چاوپێکەوتنم لەگەڵ بەرپرسانی کابینەی نەتانیاھۆ یان ھێزە سەربازی و پەرلەمانییەکانی ئیسرائیل بینیوە، کە لێرەدا ئاماژە بە ھەندێکیان دەکەم.
جێگری سەرۆکی پەرلەمانی ئیسرائیل دەڵێت “پێویستە فەلەستینییەکان بخەینە سەر بەلەمێک و بۆ ھەر شوێنێک کە لەگەڵیاندا بگونجێت بنێرین، ئایا حکومەتی سکۆتلەندا قبوڵیان دەکات؟ ئەمە ڕادەستیان دەکەین!” ئەم لێدوانە کاردانەوەیەکە لەدژی ناڕەزایەتی دەسەڵاتدارانی سکۆتلەندا بەرامبەر بە تاوانەکانی حکومەتی ئیسرائیل لە کەرتی غەززەدا.
بەرپرسێکی وەزارەتی بەرگری ئیسرائیل دەڵێت “دەبێت قەیرانێکی مرۆیی لە غەززە دروست بکەین، و دەیان ھەزار یان تەنانەت سەدان ھەزار کەس ناچار بکەین داوای پەنابەری لە میسر یان وڵاتانی کەنداو بکەن”.
بەرپرسێکی وەزارەتی بەرگری ئیسرائیل لە لێدوانێکدا دەڵێت “لە کۆتاییدا غەززە دەکەینە شارێکی چادر، کە بینایەک لەدوای خۆی بەجێناھێڵرێت”.
بەرپرسێکی کابینەی نەتانیاھۆ لە زاری ناوبراوەوە لە ئاھەنگێکی ئێوارەدا پێش شەڕی ئەم دواییە دەڵێت “لە شەڕی داھاتوودا ئەگەر کارێکی دروست بکەین، ئەوا چانسی ئەوەمان دەبێت ھەموو عەرەبەکان فڕێ بدەینە دەرەوە، دەتوانین کەناری ڕۆژئاوا “. و قودس” پاک

بکەینەوە.

ئەمانە نموونەی گەڕانەوەی ئاراستە و ستراتیژی ڕاستەقینەی حکومەتی ئیسرائیلن. گرنگ ئەوەیە حکومەتی ئیسرائیل پێویستی بە هێزێکی وەک حەماس هەیە بۆ جێبەجێکردنی ئەم سیاسەتە. حەماس و هێزە ئیسلامییەکانی دیکە، بە لێدانی تۆپەی فڕێدانی ئیسرائیل بۆ ناو دەریا، ڕێگە بە بزووتنەوەی ڕاستڕەوی توندڕەو لەم وڵاتە دەدەن، لە ژێر ئالای “بەرگریکردن لە بوونی دەوڵەتی ئیسرائیل” سیاسەتەکانی پاکتاوی نەتەوەیی خۆیان بەڕێوەببەن. تیرۆریزمی ئیسلامی و تیرۆریزمی فاشیستی حکومەتی ئیسرائیل پێویست و تەواوکەرن بە یەکتر و دوو دیوی یەک دراو. نەک تەنها لە ڕوانگەی ستراتیژییەوە، بەڵکو لە ڕوانگەی پراکتیکی-تاکتیکیشەوە، بەڵگە هەیە کە هاوتەریبی حکومەتی ئیسرائیل و حەماس نیشان دەدات. هێزەکانی حکومەتی ئۆپۆزسیۆنی نەتانیاهو ئاشکرایان کردووە کە لە چەندین کۆبوونەوەی لەگەڵ بەرپرسانی حکومەتدا ڕایگەیاندووە، هەرکەسێک دەستی ئیسرائیل بێت، دەبێت لایەنگری حەماس بێت. لەم پەیوەندییەدا حکوومەتی نەتانیاهو هەندێک ڕێوشوێنی گرتووەتەبەر. ئیهود ئۆلمێرت، سەرۆکوەزیرانی پێشووی ئیسرائیل دەڵێت، نزیکەی یەک ملیار دۆلار لەلایەن قەتەرەوە بە حەماس دراوە و نێوەندگیری گواستنەوەی پارە بووە لەلایەن حکومەتی نەتانیاهووە. ئەم بڕە پارەیە بە کاش و بە جانتایەک گەیشتە حەماس. (بە هەمان شێوە کە ئیدارەی ئۆباما پارەی نەختینی بە کۆماری ئیسلامی دا). هۆکاری ئەم پشتیوانییە پراکتیکییە ڕوونە. ئەوان دەیانەوێت حەماس دژی مەحموود عەباس و دەسەڵاتی فەلەستین لە کەرتی ڕۆژئاوا بەهێزتر بکەن بۆ ئەوەی هەردوو ڕیزی فەلەستینییەکان دابەش ببن و پلانی دوو دەوڵەتی کە مەحموود عەباس قبوڵیان کردووە بە کردەوە ڕەت بکرێتەوە. حکومەتی ئیسرائیل پێویستی بە هێزێکی ئیسلامی هەیە کە دژی بوونی ئیسرائیل بێت بۆ ئەوەی پاساو بۆ سیاسەتە فاشیستی-ئاینی-ڕەگەزییەکانی خۆی بسەلمێنێت. بۆ ئەوەی بتوانێت پرسی پەنابەرە فەلەستینییەکان بخاتە ژێر سێبەری شەڕی ئیسلامی و جوولەکەکان و بەرگری لە بوونی ئیسرائیل بکات لە بەرامبەر تیرۆریستانی ئیسلامی، هەروەها فراوانکردن و چەسپاندنی دەسەڵاتی خۆی تەنانەت بەسەر ناوچە داگیرکراوەکانی دوای شەڕی شەش ڕۆژە. بۆ ئەوەی بتوانرێت ڕێککەوتنەکانی ئۆسلۆ و پێکهێنانی دەوڵەتی فەلەستینی لە کەرتی غەززە و کەناری ڕۆژئاوا دوابخرێت. نەتانیاهو لەم دواییانەدا ڕایگەیاند کە ڕێککەوتنی ئۆسلۆ هەڵەیەکی کوشندە بووە! حەماس و کۆماری ئیسلامی و حزبوڵڵاش هەمان قسە دەکەن. شەڕی ئێستا دەرئەنجامی دژایەتیی لایەنەکانە بە چارەسەری سیاسی کێشەکە و دەرئەنجامی سیاسەتی بەهێزکردنی حەماسە

لەدژی فەتح. حکومەتی ئیسرائیل پێشوازی لەم شەڕە کرد، چونکە بە گوتەی ناتانیاهۆ، دەرفەتێک بۆ پاککردنەوەی فەلەستینییەکان لە ناوچەی داگیرکراوەکان و لە قودس دەڕەخسێنێت.
ئەمە تەواوی مەسەلەکەیە. ئامانجی حکوومەتی ئیسرائیل تەواوکردنی پاکتاوی نەتەوەیی فەلەستینییەکانە، ئامانجی هێزە ئیسلامییەکانیش دامەزراندنی نیزامێکی هاوشێوەی تالیبان و کۆماری ئیسلامییە لە ناوچەکەدا! ئەمانە ئامانجی ڕاستەقینەی لایەنەکانی ئەم شەڕە کۆنەپەرستانە و دژە ئینسانییەن.
دوای هێرشی دڕندانەی حەماس لە ٧ی ئۆکتۆبەر و دەستپێکردنی بەردومانی کەرتی غەززە لەلایەن ئیسرائیلەوە، یەکێک لەهاوڕێیان دەپرسێت، “حکومەتی ئیسرائیل دەیتوانی چ کارێکیتر بکات؟ باشە دەبوو بەرگری لە بوونی خۆی بکردایە”. وەڵامی من ئەوە بوو، یەکەم: ئەگەر بە دڵسۆزی بە ڕێککەوتنەکانی ئۆسلۆ بمایەتەوە وبە شوێن چارەسەری سیاسی کێشەکەوە بوایە، دۆخەکە نەدەگەیشتە ئەم ئاستە.
دووەم: دوای هێرشی حەماس، دەتوانێت دەستبەجێ پەیوەندی بە مەحمود عەباسەوە بکات و فەتح و دەسەڵاتی فەلەستین وەک تاکە نوێنەری خەڵکی فەلەستین بناسێت و ئامادەیی خۆی بۆ جێبەجێکردنی پلانی دوو دەوڵەتی ڕابگەیەنێت و داوا لە هێزەکانی فەلەستین بکات کە ئەنجامدەرانی هێرشی دڕندانە.٧ئۆکتۆبەر بناسێنن تا وەک تاوانباری جەنگ دادگایی بکرێن. ئه گه ر ئه م هه ڵوسته ی وەرگرتبا، ده توانن دڵنیابن که خه ڵکی غه ززه له دژی حه ماس ڕاپه ڕینی ده کرد.
بەڵام ئەوە ناکات چونکە وەک من ڕوونم کردەوە ئامانجی چارەسەرکردنی پرسی فەلەستین نییە بە هیچ شێوەیەک. چونکە چاوەڕێی شەڕێکی لەو شێوەیە بوو تا وەک خۆیان دەڵێن غەززە بکەنە “شاری چادر نیشینەکان”.
هێرش دەکەنە سەر نەخۆشخانەی شیفا لە کەرتی غەززە بەو پاساوەی کە بارەگای حەماس لە تونێلەکانی خوار ئەم نەخۆشخانەیەدایە. بەڵام ئەگەر ئەمەیش بێت، هێرشکردنە سەر نەخۆشخانە ڕێگەپێدراو نییە. دەبێت مرۆڤ بپرسێت ئەگەر تیرۆریستان نەخۆشخانەیەکیان لە تەلئەبیب داگیر کردبا، ئایا سوپای ئیسرائیل جارێکی تر هێرشی دەکردە سەر ئەوە؟ ئایا هێرشکردنە سەر نەخۆشخانە هێندەی بەکارهێنانی نەخۆشخانە لە شەڕدا نامرۆڤانە و دڕندانە نییە؟ وەڵامەکە بە هەر کەسێک کە بۆنی شارستانییەتی کردبێت ڕوونە، بەڵام چاوەڕوانییەکی لەو شێوەیە لەو هێزە ئەوپەڕی کۆنەپەرستانەی کە بەشدارن لەم شەڕەدا ناکرێت.
بزووتنەوەی جیهانی دژی شەڕ ئەرکی ئەوەیە کە داوای کۆتاییهێنانی دەستبەجێی شەڕ بکات (و نەک تەنها ئاگربەست)، ئازادکردنی هەموو

بارمتەکان، دادگاییکردنی لایەنە شەڕکەرەکان وەک تاوانباری جەنگ و پێشخستنی چارەسەری دوو دەوڵەتی و فشارخستنە سەر حکومەتەکان و دامەزراوە نێودەوڵەتییەکان بۆ ئەوەی کاربکەن، بەکردەیی کردنەوەی، ل□ بەرامبەر ئەم دڕندەییەدا بوەستن و ڕایبگرن.

لەمەشدا خەڵک و شۆڕشی ئێران دەتوانێ ڕۆڵی یەکلاکەرەوە بگێڕێت. بەشی دووەمی باسەکە شەڕی خەڵکی ئێرانە لە دژی کۆماری ئیسلامی.

بە بڕوای من تاکە هێزێک کە بە شێوەیەکی واقیعی و کردەیی بتوانێت نەک تەنیا بە قسە و هەڵوێست کۆتایی بەم ململانێی ئایینی و نەتەوەییە لەسەر پرسی فەلەستین بهێنێت، ئەو هێزە شۆڕشگێڕەیە کە لە ئێراندا لە ئارادايە. چونکە هەمووان دەزانن لەگەڵ لاوازبوونی کۆماری ئیسلامی، تەواوی بزووتنەوەی ئیسلامی لە ناوچەکەدا لاواز دەبێت و هاوکات لەگەڵ ئەوەشدا تەواوی بەرەی لیکوديش لاواز دەبێت.

شۆڕشێک لە ئیسرائیلدا نییە. لە غەززە و کەرتی ڕۆژئاوا شۆڕش نییە. ڕق و کینە لە هێزە تیرۆریستییە ئیسلامییەکان و ڕق لە حکومەتی ئیسرائیل هەیە، بەڵام ئەمە نەگۆڕاوە بۆ هێزێکی ماددی کە بتوانێت گۆڕانکارییەک بە قازانجی مر□قایەتی و قازانجی ڕاستەقینەی خەڵکی فەلەستین دروست بکات. ئەم هێزە تەنیا لە ئێران دەبینین.

ئەوەی کە شۆڕشی ژن ژیان ئازادی لە ڕووی مەیدان و خۆپیشاندان و کۆبوونەوەکانەوە هێور بووەتەوە، بەو مانایە نییە کە تەوەرو ناوەرۆک و دروشم و کەشوهەوای سیاسی ئێران گۆڕاوە و خەڵک هێور بووەتەوە یان تۆقێنراوەتەوە و ڕێژیمیش خۆی جێگیرکردووە.

سەیرکەن، لە پێوەندی لەگەڵ ئەم شەڕەدا، یەکەم کار کە کۆماری ئیسلامی کردی، هەڵکردنی ئاڵای فەلەستین بوو لە یاریگایەکی وەرزشیدا. لە لایەکی ترەوە، خەڵک بە دروشمێکی بێ ئامادەکاری، داری ئاڵاکەیان گواستەوە بە ئەو بەکرێگیراوانەی کە لە یاریگاکەدا دەیانخولاندەوە. ڕژێم وێنەی ئاڵای ئیسرائیلی لەسەر شۆستەکان کێشا، خەڵک ل□□ی دروکەوتنەوە و ت□□ی ن□پ□□□ین ب□س□□ریدا. لە لێدوان و ڕاگەیاندنی تێکۆشەرانی شۆڕش و لە سۆشیال میدیادا گوتارێک لە خاڵی پێچەوانەی پڕوپاگەندەی حکومەتدا پێکھێنرا و فراوانتر کرا. دەمەوێت ئەو□ ب□□□م کە خەڵک ئەم دژە ئیسرائیلیزمە و هاوسۆزی فەلەستینەی کۆماری ئیسلامیی باش دەناسن. ئەوان دەزانن کە ئاڵایەکە بۆ پاراستنی دەسەڵاتی ڕەشی حکومەتە بەسەر کۆمەڵگای ئێران و ناوچەکەدا و دژی دەوەستنەوە. خەڵک ماوەیەکی زۆرە دەستی ئەمانەیان دەخوێندۆتەوە و دروشمی “واز ل□ فەلەستین بهێنە، بیرێک لە حاڵی ئێمە بکەرەوە” دەڵێنەوە. ئەمەش بەو مانایە نییە کە کوشتنی نزیکەی پێنج هەزار منداڵی فەلەستینی لەم شەڕەدا بۆ خەڵکی ئێران گرنگ نییە، بەڵکو ئەوە مانای ئەوەیە کە خەڵک نایەوێت لایەنگری حکومەتێک بێت

کە پرسی فەلەستینی کردەتە ئامرازێک بۆ سەپاندنی زۆرترین دواکەوتوویی و نامرۆڤانەترین سیاسەتەکان و هێزەکان، چ لە ئێران، چ لەسوریا و عێراق، یان لە هەموو ناوچەکە.

یەکێک لە هاوڕێیان دەیگوت بۆچی ئێمە شاهیدی بزووتنەوە ناڕەزاییەتییەکان نین لە هەموو جیهاندا لە بنەڕەتدا دژی تاوانەکانی حکومەتی ئیسرائیل و بە کۆتاییهێنان بەو شەڕەی لە ئێران پێکهاتووە؟ وەڵامی من ئەوە بوو کە خەباتی خەڵکی ئێران هەرلەم بەرەی خەڵکی جیهانەدا هێزێکی کاریگەرە چونکە کۆماری ئیسلامی کردەتە ئامانج. ئەوەی کە خەڵکی جیهان لە خەباتێکدا کۆدەبنەوە، بەو مانایە نییە کە لە هەموو وڵاتان هەمان دروشم دەڵێنەوە. لە ئەمریکا خەڵک دژی ئیسرائیل دێنە سەر شەقامەکان، چونکە حکومەتی ئەمریکا بە هەموو هێزێکییەوە لە پشت ئیسرائیلەوەیە. تەنانەت بەشێک لە جوولەکە ئەمریکییەکان لە بەردەم کەنگرەی ئەو وڵاتەدا کۆبوونەوە و ناڕەزایەتییان بەرامبەر بە حکومەتی ئیسرائیل دەربڕی. ڕایانگەیاند کە بە ناوی ئێمەوە مەکوژن و داوای لە حکومەتی بایدن کرد کە واز لە پشتیوانیکردن لە حکومەتی ئیسرائیل بهێنێت (not in our name). لە ئێرانیش هەمان خەبات لە دژی جەمسەرەکەی تری شەڕ، دژ بە کۆماری ئیسلامی دەبینی. هەندێ لە هاوڕێیان بیرم دەخەنەوە کە خەڵکی ئێران دژی هەر دوو لایەنی شەڕ نین و تەنیا ناڕەزایەتی لە دژی کۆماری ئیسلامی و حەماس نیشان دەدەن. وەڵامی من ئەوەیە کە منیش کاتێک لە ئێران بووم هەمان شتم دەکرد. هه روه ها به هه موو هێزم له به ڕامبەر کۆماری ئیسلامی و پڕوپاگه نده پووچه دژه ئیسرائیلییەکانی ڕادەوە ستام.

سەیرکەن لە جەنگی جیهانی یەکەمدا دروشمی بەلشەفییەکان کە دەیانویست کۆتایی بە شەڕەکە بهێنن، "هەموو چەکەکان ڕووبکەنەوە حکومەت" بوو. واتە لە ئەڵمانیا، کرێکاران و خەڵکی شەریفی ئەڵمانیا دەبێت لە دژی حکومەتی ئەڵمانیا، لە ڕووسیاش، دژی حکومەتی ڕووسیا. ئەم دوو بزووتنەوەیە پێدەچێت دژ بەیەک بن، بەڵام لە ڕاستیدا بۆ یەک ئاراستەدان. لە شوێنێک بانگەوازی خەڵک دەکەیت بۆ شەڕکردن دژی حکومەتی ئەڵمانیا، لە شوێنێکی تریش دژی حکومەتی ڕووسیا و ئەمەش تاکتیکی دروستە. ئەگەر خەڵک لە هەموو ئەو وڵاتانەی کە لە شەڕی جیهانی یەکەمدا بەشدار بوون، دژی حکومەتەکەی خۆیان بهاتنایەتە مەیدان، ئەوا یەکسەر شەڕ کۆتایی پێدەهات. شۆڕشی ڕووسیا ئەو کارەی کرد. لە کاتی شەڕدا حکومەتی تزاری ڕووخاند و پەیمانی ئاشتی لەگەڵ حکومەتی ئەڵمانیا واژۆ کرد. ئەگەر هێزە شۆڕشگێڕەکانی وەک بەلشەفییەکان لە وڵاتانی دیکەدا چالاک بوونایە، دەکرا لە هەموو وڵاتان ئەمە ڕووبدات و شەڕ و کوشتار بە دەسەڵاتی

خەڵک کۆتایی پێ دەهات.

ئەمە بۆ شەڕی غەززەش ڕاستە. خەڵکی ئێران لەم شەڕەدا وەک پایە و میحوەری هێزە ئیسلامییەکان دژی کۆماری ئیسلامی دەجەنگن و خەڵکی ئیسرائیلیش وەک هۆکاری ڕاستەوخۆی کوشتنی ڕۆژانەی خەڵکی ناسیۆنالیستی خۆشەویات دەبن، بەڵام ئیسرائیل لە مێژووی شەڕەکاندا ئیستسنایە. لە ئەنجامی ئەم شەڕە ناتانیاهۆ زۆر بێزراوتر بووە. کۆماری ئیسلامی لە ئاکامی ئەم شەڕە لە ئێران زیاتر بێزراوتر و ڕیسواتر بووە.

سروشتییە کە وا بیت.

لە ئێران خەڵک دروشم دژی ئیسرائیل ناڵێنەوە و نا بێت بیشیڵێنەوە. سەیرکەن خەباتی شەقام و مەیدانی شتێکە، شیکردنەوە و ڕوونکردنەوەی سیاسیش شتێکی ترە. ئەگەر پرسیار لە حیزبێکی وەک ئێمە بکرێت دەربارەی ئەم شەڕە، ئێمە هەموو حەقیقەتەکە دەخەینە بەردەم خەڵک. هاوشێوەی ئەو باسەی کە لێرەدا وروژاندم. کە ئەم شەڕە هیچ پەیوەندییەکی بە ئازارەکانی خەڵکی فەلەستینەوە نییە، کە حەماس و نەتانیاهۆ بە کردەوە دەستیان لەناو دەستی یەکدایە، ئەوەی کە خەباتیان لەپێناو گەڕانەوەی پەنابەرە فەلەستینییەکانیان بۆ سەرماڵ حاڵی خۆیان کردووە بە شەڕێکی ئایینی و هتد.

دامودەزگاکان و کەسایەتییە شۆڕشگێڕەکانی ناو ئێران هەمان هەڵوێستیان هەیە. ئەگەر لێدوانەکانی یەکێتی ئازاد و یەکێتیی نووسەران و خانەنشینان و تەنانەت هەڵوێستی زیندانیانی سیاسی وەک گۆلڕۆخ ئێرانی و نەرگس محەمەدی سەبارەت بە شەڕی غەززەتان بینیبێت، تێدەگەن کە ئەوان هەڵوێستیان لە دژی تەواوی شەڕ تەواوی ئەو هێزە کۆنەپەرستانەی کە تێیدا بەشدارن. به تایبه تی به یاننامه ی جه عفه ر عه زیم زاده سکرتێری یه کێتی ئازاد ڕوونکردنەوە و شیکارییەکی ورد و ڕادیکاڵی دژ به هه ردوو لایه نی شه ڕەکە خستۆتە ڕوو. بەڵام ئەگەر هەر ئەم تێکۆشەرانە بچنە سەر شەقام، ناڕەزایەتی خۆیان لە دژی کۆماری ئیسلامی و حەماس چڕ دەکەنەوە. لە شەقامەکانی ئێراندا دروشم دژی کۆماری ئیسلامی و لە ئەمریکاش دژی ئیسرائیل بوترێتەوە، چونکە حکومەتی ئەمریکا بەتەواوی لە پشت حکومەتی ئیسرائیلەوەیە، هەروەک چۆن کۆماری ئیسلامی بەتەواوی پشتیوانی حەماس دەکات.

جیاوازی کۆمەڵگای ئێران و ئیسرائیل، ئەمریکا و وڵاتانی دیکە لەوەدایە کە خەریکی شۆڕشێکی گەورەیە بۆ ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی و هەر بۆیەش بزووتنەوەی دژە شەڕ بۆ خەڵکی ئێران مانایەکی تایبەتی هەیە: هەوڵدان تا ئەو جێگایە کە دەکرێت بۆ لابردنی قاچێکی گرنگی ئەم شەڕە بەربەرییە. دروشمی مەرگ بۆ کۆماری ئیسلامی دەگەڕێتەوە و

حکـومـەت لەگەڵ دڵـی شەڕ و بەندەرەکەیـدا دەکـاتە یەک دراو. خەڵـک
دەزانن فەلەستین پەناگەی حکومەتێکی بەتاڵ و درۆینە. ئاڵا یەکە بۆ
سەرکوتکردنی خەڵک لە خودی ئێراندا.
ئەمڕۆ لایەنێکی گرنگی فەرھەنگی ناڕەزایەتی خەڵکی ئێران گاڵتەکردنە
بە پڕوپاگەنـدەی شەڕ و پـووچ وپـوچی بەرپرسـانی ڕێژیـم لە دژی
حکوومەتی ئیسرائیل. دەڵێن ئێوە کە شانازیتان بە سوپای قودسەوە
دەکرد و دەمتان لە لەناوبردنی ئیسرائیل و فەتحکردنی قودس دەکوتی،
بۆچی نەڕۆیشتـن؟ بۆ نـاڕۆن شەھیـد لەوێ شەھیـدبن؟! ئەگەر سەـیری
سۆشیال میدیا بکەیت دەبینیت خەڵک لە ئساتێکی فراواندا بە ڕیشی
حکـومـەت پێـدەکەنن و بە گەورە گاڵتەبارانیـان دەکەن. ئەمە بەو
مانایە نییە کە خەڵکی بەڕاستی دەیانەوێت ڕژیم بچێتە ناو شەڕەوە،
بەڵکـو بە حکـومەت دەڵێـن ئێمە دەستی ئێوەمـان خوێنـدووەتەوە و
ڕێگەتـان پێنـادەین ئەم شەڕە لە دژی شۆڕشەکەمان بەکـار بھێنـن
ئەیانەوێتد بڵێن بێمانان، فێڵبازن , درۆزنن.
وەک چۆن لە سەرەوە دوو جەمسەری شەڕ تەواوکەری یەکترن و یارمەتی
یەکتـر دەدەن، لە خـوارەوەش خەڵکـی ئێـران و خەڵکـی ئیسـرائیل کە
ڕایدەگەیەنن کە بە ناوی ئێمەوە تاوان ئەنجام مەدەن و ھەموو ئەو
خەڵکە شارستانییەی جیھان کە ھاتوونەتە سەر شەقامەکانی دژی ئەم
شەڕە تەواوکەر و ھاوسـەنگەری یەکتــرن. لە وڵا تـانی ڕۆژئـاوادا
بزووتنەوەی دژە شەڕ لە بنەڕەتدا دژی تاوانی ئیسرائیلە، چونکە
بەردەوام وێنەی تاوانەکەی غەززە لە میدیاکانەوە دەبینن. تەنانەت
حکومەتەکانی لایەنگری ئیسرائیلیش دەنگیان لێ بەرز بووەتەوە.
غەززە دژی حکوومەتی نەتانیاھۆ دەجەنگن. پێشکەوتنخوازترین بەشی
کۆمەڵگای ئیسرائیل بە دروشمی ناسیۆنالیستی خۆشەویات دەبن، بەڵام
ئیسرائیل لە مێژووی شەڕەکاندا ئیستسنایە. لە ئەنجامی ئەم شەڕە
ناتانیاھۆ زۆر بێزراوتر بووە. کۆماری ئیسلامی لە ئاکامی ئەم شەڕە
لە ئێران زیاتر بێزراوتر و ڕیسواتر بووە.
سروشتییە کە وا بیت.
لە ئێران خەڵک دروشم دژی ئیسرائیل ناڵێنەوە و نا بێت بیشیڵێنەوە.
سەیرکەن خەباتی شەقام و مەیدانی شتێکە، شیکردنەوە و ڕوونکردنەوەی
سیاسـیش شتێکـی تـرە. ئەگەر پرسـیار لە حیزبێکـی وەک ئێمە بکرێـت
د□بارەی ئەم شەڕە، ئێمە ھەموو حەقیقەتەکە دەخەینە بەردەم خەڵک.
ھـاوشێوەی ئەو باسـەی کە لێـرەدا وروژانـدم. کە ئەم شەڕە ھیـچ
پەیوەندییەکی بە ئازارەکانی خەڵکی فەلەستینەوە نییە، کە حەماس و
نەتانیاھۆ بە کردەوە دەستیان لەناو دەستی یەکدایە، ئەوەی کە
خەباتیـان لەپێنـاو گێڕانەوەی پەنـابەرە فەلەـستینییەکانیان بۆ
سەرماڵ حاڵی خۆیان کردووە بە شەڕێکی ئایینی و ھتد.

دامودەزگاکان و کەسایەتییە شۆڕشگێڕەکانی ناو ئێران هەمان هەڵوێستیان هەیە. ئەگەر لەدوانەکانی یەکەتی ئازاد و یەکێتیی نووسەران و خانەنشینان و تەنانەت هەڵوێستی زیندانیانی سیاسی وەک گوڵڕوخ ئیرانی و نەرگس محەمەدی سەبارەت بە شەڕی غەززەتان بینیبێت، تێدەگەن کە ئەوان هەڵوێستیان لە دژی تەواوی شەڕ تەواوی ئەو هێزە کۆنەپەرستانەی کە تێیدا بەشدارن. به تایبه تی به یاننامه ی جه عفه ڕ عه زیم زاده سکرتێری یه کێتی ئازاد ڕوونکردنەوە و شیکارییەکی ورد و ڕادیکاڵی دژ به هه ڕدوو لایه نی شه ڕەکە خستۆته ڕوو. بەڵام ئەگەر هەر ئەم تێکۆشەرانە بچنە سەر شەقام، ناڕەزایەتی خۆیان لە دژی کۆماری ئیسلامی و حەماس چڕ دەکەنەوە. لە شەقامەکانی ئێراندا دروشم دژی کۆماری ئیسلامی و لە ئەمریکاش دژی ئیسرائیل بوترێتەوە، چونکە حکومەتی ئەمریکا بە تەواوی لە پشت حکومەتی ئیسرائیلەوەیە، هەروەک چۆن کۆماری ئیسلامی بە تەواوی پشتیوانی حەماس دەکات.

جیاوازی کۆمەڵگای ئێران و ئیسرائیل، ئەمریکا و وڵاتانی دیکە لەوەدایە کە خەریکی شۆڕشێکی گەورەیە بۆ ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی و هەر بۆیەش بزووتنەوەی دژە شەڕ بە خەڵکی ئێران مانایەکی تایبەتی هەیە: هەوڵدان تا ئەو جێگایەی کە دەکرێت بە لابردنی قاچێکی گرنگی ئەم شەڕە بەربەرییە. دروشمی مەرگ بۆ کۆماری ئیسلامی دەگۆڕێتەوە و حکومەت لەگەڵ دەی شەڕ و بەندەرەکەیدا دەکاتە یەک دراو. خەڵک دەزانن فەلەستین پەناگەی حکومەتێکی بەتاڵە و درێینە. ئاڵایەکە بۆ سەرکوتکردنی خەڵک لە خودی ئێراندا.

ئەمڕۆ لایەنێکی گرنگی فەرهەنگی ناڕەزایەتی خەڵکی ئێران گاڵتەکردنە بە پڕوپاگەندەی شەڕ و پووچ وپوچی بەرپرسانی ڕێژیم لە دژی حکوومەتی ئیسرائیل. دەڵێن ئەوە کە شانازیتان بە سوپای قودسەوە دەکرد و دەمتان لە لەناوبردنی ئیسرائیل و فەتحکردنی قودس دەکوتی، بۆچی نەڕۆیشتن؟ بۆ ناڕۆن شەهید لەوێ شەهیدبن؟! ئەگەر سەیری سۆشیال میدیا بکەیت دەبینیت خەڵک لە ئساتێکی فراواندا بە ڕیشی حکومەت پێدەکەنن و بە گەورە گاڵتەبارانیان دەکەن. ئەمە بەو مانایە نییە کە خەڵکی بەڕاستی دەیانەوێت ڕژیم بچێتە ناو شەڕەوە، بەڵکو بە حکومەت دەڵێن ئەمە دەستی ئەوەمان خوێندووەتەوە و ڕێگەتان پێنادەین ئەم شەڕە لە دژی شۆڕشەکەمان بەکار بهێنن ئەیانەوێتد بڵێن بەمانان، فێڵبازن، درۆزنن.

وەک چۆن لە سەرەوە دوو جەمسەری شەڕ تەواوکەری یەکترن و یارمەتی یەکتر دەدەن، لە خوارەوەش خەڵکی ئێران و خەڵکی ئیسرائیل کە ڕایدەگەیەنن کە بە ناوی ئەمەوە تاوان ئەنجام مەدەن و هەموو ئەو خەڵکە شارستانییەی جیهان کە هاتوونەتە سەر شەقامەکانی دژی ئەم

شەڕە تەواوکەر و هاوسەنگەری یەکترن. لە وڵاتانی ڕۆژئاوادا بزووتنەوەی دژە شەڕ لە بنەڕەتدا دژی تاوانی ئیسرائیلە، چونکە بەردەوام وێنەی تاوانەکەی غەززە لە میدیاکانەوە دەبینن. تەنانەت حکومەتەکانی لایەنگری ئیسرائیلیش دەنگیان لێ بەرز بووەتەوە.

" بە ناوی ئێمەنا" دەستی بە ناڕەزایەتی خۆی کردووە.

شرۆڤەکارێک دەڵێت لە شەڕەکاندا بەزۆری حکومەتەکان بە فووکردنە دەماری میللی و بانگەشەی ناسیۆنالیستی خۆشەویات دەبن، بەڵام ئیسرائیل لە مێژووی شەڕەکاندا ئیستسنایە. لە ئەنجامی ئەم شەڕە ناتانیاهۆ زۆر بێزراوتر بووە. کۆماری ئیسلامی لە ئاکامی ئەم شەڕە لە ئێران زیاتر بێزراوتر و ڕیسواتر بووە. سروشتییە کە وا بیت.

لە ئێران خەڵک دروشم دژی ئیسرائیل ناڵێنەوە و نابێت بیشیڵێنەوە. سەیرکەن خەباتی شەقام و مەیدانی شتێکە، شیکردنەوە و ڕوونکردنەوەی سیاسیش شتێکی ترە. ئەگەر پرسیار لە حیزبێکی وەک ئێمە بکرێت دەربارەی ئەم شەڕە، ئێمە هەموو حەقیقەتەکە دەخەینە بەردەم خەڵک. هاوشێوەی ئەو باسەی ک□ ل□س□ر□دا وروژاندم. کە ئەم شەڕە هیچ پەیوەندییەکی بە ئازارەکانی خەڵکی فەلەستینەوە نییە، کە حەماس و نەتانیاهۆ بە کردەوە دەستیان لەناو دەستی یەکدایە، ئەوەی کە خەباتیان لەپێناو گێڕانەوەی پەنابەرە فەلەستینییەکانیان بۆ سەرماڵ حاڵی خۆیان کردووە بە شەڕێکی ئایینی و هتد.

دامودەزگاکان و کەسایەتییە شۆڕشگێڕەکانی ناو ئێران هەمان هەڵوێستیان هەیە. ئەگەر لێدوانەکانی یەکێتی ئازاد و یەکێتیی نووسەران و خانەنشینان و تەنانەت هەڵوێستی زیندانیانی سیاسی وەک گ□ل□ر□خ ئێرانی و نێرگس محەمەدی سەبارەت ب□ ش□□□ی غەززەتان بینیبێت، تێدەگەن کە ئەوان هەڵوێستیان لە دژی تەواوی شەڕ تەواوی ئەو هێزە کۆنەپەرستانەی کە تێیدا بەشدارن. به تایبه تی به یاننامه ی جه عفه ڕ عه زیم زاده سکرتێری یه کێتی ئازاد ڕوونکردنەوە و شیکارییەکی ورد و ڕادیکاڵی دژ به هه ڕدوو لایه نی شه ڕەکە خستۆته ڕوو. بەڵام ئەگەر هەر ئەم تێکۆشەرانە بچنە سەر شەقام، ناڕەزایەتی خۆیان لە دژی کۆماری ئیسلامی و حەماس چڕ دەکەنەوە. لە شەقامەکانی ئێراندا دروشم دژی کۆماری ئیسلامی و لە ئەمریکاش دژی ئیسرائیل بوترێتەوە، چونکە حکومەتی ئەمریکا ب□ تەواوی لە پشت حکومەتی ئیسرائیلەوەیە، هەروەک چۆن کۆماری ئیسلامی ب□ تەواوی پشتیوانی حەماس دەکات.

جیاوازی کۆمەڵگای ئێران و ئیسرائیل، ئەمریکا و وڵاتانی دیکە لەوەدایە کە خەریکی ش□ش□کی گەورەیە بۆ ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی و هەر بۆیەش بزووتنەوەی دژە شەڕ بۆ خەڵکی ئێران مانایەکی تایبەتی هەیە: هەوڵدان تا ئەو جێگایەی کە دەکرێت بۆ لابردنی قاچێکی گرنگی

ئەم شەڕە بەربەرییە. دروشمی مەرگ بۆ کۆماری ئیسلامی دەگەڕێتەوە و حکومەت لەگەڵ دژی شەڕ و بەندەرەکەیدا دەکاتە یەک دراو. خەڵک دەزانن فەلەستین پەناگەی حکومەتەکی بەتاڵ و دڕەینە. ئاڵایەکە بۆ سەرکوتکردنی خەڵک لە خودی ئێراندا.

ئەمڕۆ لایەنەکی گرنگی فەرهەنگی ناڕەزایەتی خەڵکی ئێران گاڵتەکردنە بە پڕوپاگەندەی شەڕ و پووچ وپوچی بەرپرسانی ڕژێم لە دژی حکوومەتی ئیسرائیل. دەڵێن ئێوە کە شانازیتان بە سوپای قودسەوە دەکرد و دەمتان لە لەناوبردنی ئیسرائیل و فەتحکردنی قودس دەکوتی، بۆچی نەڕۆیشتن؟ بۆ ناڕۆن شەهید لەوێ شەهیدبن؟! ئەگەر سەیری سۆشیال میدیا بکەیت دەبینیت خەڵک لە ئساتەکی فراواندا بە ڕیشی حکومەت پێدەکەنن و بە گەورە گاڵتەبارانیان دەکەن. ئەمە بەو مانایە نییە کە خەڵکی بەڕاستی دەیانەوێت ڕژیم بچێتە ناو شەڕەوە، بەڵکو بە حکومەت دەڵێن ئەمە دەستی ئێوەمان خوێندووەتەوە و ڕێگەتان پێنادەین ئەم شەڕە لە دژی شۆڕشەکەمان بەکار بهێنن ئەیانەوێتدبەڵێن بەمانان، فێڵبازن , درۆزنن.

وەک چۆن لە سەرەوە دوو جەمسەری شەڕ تەواوکەری یەکترن و یارمەتی یەکتر دەدەن، لە خوارەوەش خەڵکی ئێران و خەڵکی ئیسرائیل کە ڕایدەگەیەنن کە بە ناوی ئێمەوە تاوان ئەنجام مەدەن و هەموو ئەو خەڵکە شارستانییەی جیهان کە هاتوونەتە سەر شەقامەکان دژی ئەم شەڕە تەواوکەر و هاوسەنگەری یەکترن. لە وڵاتانی ڕۆژئاوادا بزووتنەوەی دژە شەڕ لە بنەڕەتدا دژی تاوانی ئیسرائیلە، چونکە بەردەوام وێنەی تاوانەکەی غەززە لە میدیاکانەوە دەبینن. تەنانەت حکومەتەکانی لایەنگری ئیسرائیلیش دەنگیان لە بەرز بووەتەوە.

هەفتەی ڕابردوو دیمەنەکم لە تیڤی بینی کە کۆرپەی پێشوەختە لە ئینکوباتەرەکاندا(Incubator) لە نەخۆشخانەی شەفا دەیانگواستەوە بۆ ئەوەی بیبەنە میسر و دواتر بۆ تورکیا. ئەو بەرپرسەی یونیسێف کە ئەم ڕاپۆرتەی بڵاوکردەوە ڕایگەیاند کە پێدەچێت هەندێکیان لە ڕێگادا لەناو بچن. وەک ئەوەی باسی مریشکی شەش ڕۆژە بکات! باشە هەمووان بەم کارەساتە ڕادەچڵەکێن و ناتوانن هێمن دابنیشن. دەیانەوێت بێنە ناوەڕاستی شەقامەکان و هاوار بکەن، ئەم تاوانە ڕابگرن!

هەمان خەبات لە ئێرانیشدا دەگوزەرێت. خەڵک دەزانن دیوەکەی تری شەڕ لەمە تاوانبارتر و دڕندەترە. ئەگەر حکومەتی ئیسرائیل تاوانەکی لەو شێوەیە لە غەززە ئەنجام بدات، کۆماری ئیسلامی لە خودی ئێرانیشدا هەمان کار دەکات. کوشتن و تەقەکردن لە خەڵک، دەرهێنانی چاو، ژەهراویکردن، ئەشکەنجەدان و لەسێدارەدانی منداڵان، ژن و پیاو، پیر و گەنج کاری ڕۆتینی ئەم تاوانبارانە

بووە. دەزانن حەمایش لە هەمان قەبیلە و قوماشەو دەیەوێت هەمان دۆزەخ لە غەززە پیادە بکات. خەڵکی ئێران لە هەموو کەس باشتر ئەو تاوانبارانە دەناسن.

خەڵکی ئێران و خەڵکی جیهان بەم شێوەیە پێکەوە وەستاون و لە دژی هەموو ئەم شەڕە و هەڵگرسێنەرە تاوانکارەکانی هاتوونەتە مەیدان. وەک هێزی ئۆپۆزسیۆنی شۆڕشگێڕ دەبێ ئەم هاوپشتییە ببینین و شوێنی خەباتی خواستی ڕوخاندنی خەڵکی ئێران لە بزووتنەوەی جیهانی دژە شەڕدا بخەینە بەر چاوی جیهان. خەڵکی ئێران سەرقاڵی ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامین و هەروەها کاری خەڵکی ئیسرائیلە کە بڕیار بدەن چی لە ناتانیاهۆ بکەن. کاتێک ئەم شەڕە کۆتایی هات، هەموو بانگەشەیەکی دژە ئیسرائیلی کۆماری ئیسلامی و سپای قودس و ڕۆژی جیهانی قودس و ئەو موشەکانەی کە دروشمی بمرە ئیسرائیلیان لەسەرە و هەموو ئەمانە کۆدەکرێنەوە. پێگەی ناوچەیی کۆماری ئیسلامی زۆر لاوازتر دەبێت. خەڵکی ئیسرائیل ناتانیاهۆ دەخەنە بەردەم دادگا و حزبی لیکود بۆ ماوەیەکی زۆر لەناو خەڵک و سیاسەتی ئیسرائیلدا پەراوێز دەخرێت و گۆشەگیر دەکرێت.

خاڵێکی دیکە ئەوەیە کە خەڵکی ئێران نەیانهێشتووە شەڕەکەیان بکەوێتە ژێر کاریگەری شەڕەوە. لەم شەڕەدا ئارمیتا گیانی بەختکرد، کە ناڕەزایەتییەکی بەرفراوانی بەدوای خۆیدا هێنا، ساڵڕۆژی ئابانمان هەبوو، دروشمی ئابان بەردەوامە و لێدوان و بانگەوازی پێ سۆز و یادکردنەوەی قوربانیانی شۆڕش بێ وەستان بەردەوامە. ئەمڕۆ ناڕەزایەتی کرێکاران و خانەنشینانی نەوت گەیشتەتە لوتکەیەکی بێ وێنە و بەرەو فراوانبوون دەچێت. هتد و هتد. شۆڕش بە دینامیزمی خۆیەوە بەرەو پێشەوە دەڕوات و بە دوای ئامانجی خۆیدا دەگەڕێت. دەبینیت لە هەموو وڵاتانی ئیسلامی و عەرەبیدا حکومەتەکان و بەشێک لە خەڵک خۆیان دەستیان بە خۆپیشاندانی دژە ئیسرائیل کردووە، بەڵام ئەمە لە ئێران ڕووی نەدا. حکومەت هەموو هەوڵێکی دا، بەڵام سەری نەگرت. ئەم ڕاستییەش هێزی شۆڕش لە پوچەڵکردنەوەی سیاسەت و کردەوەی دژە شۆڕشی حکومەتدا نیشان دەدات.

لە کۆتاییدا وەک دەرەنجامێک دەبێ بڵێم بەرەی کاریگەر و پراکتیکی و بابەتیی دژ بەم شەڕە و دژی هێزە بەرپاکەرەکانی ئەم شەڕە کۆمەڵگای ئێرانە. وە یەکێک لە ئەرک و ڕۆڵی هێزە شۆڕشگێڕەکانی وەکو حیزبی ئێمە ئەوەیە کە سەرنجی خەڵکی جیهان ڕاکێشین بە ئەم کارە، لەوانەش بە ئاڵای ڕێتکردنەوە و بایکۆتی جیهانی کۆماری ئیسلامی. ئەمڕۆ زۆرێک لە حکومەتەکان حەماس بە تیرۆریست ناودەبەن، کۆماری ئیسلامی، وەک باوکی هەڵگرەوەی حەماس و پایە و میحوەرێکی ئیسلامی سیاسی لە ناوچەکە و لە جیهاندا، پەیوەستە بە تیرۆریستیش

بناسێنرێت. کۆماری ئیسلامی وەک حەماس ڕەت بکرێتەوە و گۆشەگیر بکرێت. ئەمە هەمیشە ڕامانگەیاندووە کە "کۆماری ئیسلامی نوێنەری خەڵکی ئێران نییە، بکوژی ئێوانە" و ئەمڕۆ دەبێ جەخت لەوە بکرێتەوە کە تەنیا بکوژی خەڵکی ئێران نییە، بەڵکو بکوژی خەڵکی ئێران و بکوژی خەڵکی ناوچەکەشە.
بارودۆخیکی سیاسی کە شەڕی غەززە دروستی کرد، جارێکی دیکە پرسی بایکۆتکردنی کۆماری ئیسلامی دەخاتە سەر مێز. ئاڵای بایکۆتی کۆماری ئیسلامی بە هێز و بەدواداچوونێکی زیاترەوە هەڵبکرێت. ئەمەش لە بەرامبەردا دەتوانێت شۆڕشی ئێران بەهێزتر بکات و هەنگاوێکی گەورە بەرەو پێشەوە بنێ.
١٨ ئازەر ١٤٠٢، ٩ی دێسەمبەری ٢٠٢٣

گفتوگۆ لەگەڵ هونەرمەند ئارام سەردار.. ئامادەکردنی: کامەران حاجی ئەلیاس

هونەرمەند ئارام سەردار: کاتێ کەمانەکەم لە باوەش دەگرم بە خۆشەویستی دەیژنم
هونەرمەند ئارام سەردار: باوکم یەکەم کەس بوو پاڵپشت و هاندەرم بووە بۆ نێو دونیای هونەر
هومەرمەند (ئارام سەردار مەجید)، یەکێکە لە ژنیارە بەتواناکانی کوردستان، ئەوە لە تەمەنی (10) ساڵییەوە خۆی هاتۆتە نێو جیهانی موزيك وەکو ژنیارێکی بەتوانای ئامێری (کەمانجە و ڤیۆلا) ئەندامی چەندین تیپی موزیکی و ئۆرکێسترای کوردستانە هەروەها وەکو ژنیار بەشداری لە چەندین کۆنسێرت لەکوردستان و دەرەوەی کوردستان کردوە ئەمە بۆ زیاتر ئاشنا بوون بە ژیان وکارەهونەرییەکانی، لە نزیکەوە ئەم هەڤپەیڤینەمان لەگەڵدا کرد..

هەڤپەیڤین- کامەران حاجی ئەلیاس

***سەرەتا بابزانین چۆنە جیهانی جیهانی موزیکت ناسی؟**

- هەر لەمنداڵییەوە حەزێکی زۆرم هەبوو بە موزیك هەبوو یەکەم دەسپێکی هونەریم لە چالاکی قوتابخانەکانی هەولێر بووە لە ساڵی (1987) ، ئەوکات تەمەنم (10) ساڵان بوو دەستم بە خوێندنی موزیك و ئامێری کەمان کردووە لای بەڕێز مامۆستا (لوقمان جوهر).. وە ساڵی (1995) لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر بەشی مۆسیقا وەرگیرام بە ماوەی پێنج ساڵ ئامێری کەمانم خوێند لە هەموو ئەو چالاکیانەی لە پەیمانگای هونەرە جوانەکاندا بەشداریم تێدا کردووە دوای دەرچوونم وەك مامۆستای پەروەردەی هونەر دامەزراوم ئێستا سەر پەرشتیاری هونەریم لە چالاکی قوتابخانەکانی پەروەردەی ناوەندی هەولێر.
دوای هەر لە سەرەتای دامەزراندنی ئۆرکێسترای کوردستان ساڵی (1997) ئەندامی ئەو تیپەم بە ئامێری (کەمان) و (ڤیۆلا) وە لە هەموو ئەو کۆنسێرتانەی کە لە کوردستان و دەرەوەی کوردستان ئەنجام دراوە بەشداریم تێدا کردووە وەك وولاتەکانی (ڕۆمانیا – بولغاریا – جۆرجیا) بە ڕابەرایەتی مایسترۆ مامۆستا (چەتۆ نەورۆز) وە ڕێکخستنی گشت کارە هونەریکانیش لەلایان بەڕێز مامۆستا (هەڤال حمد) ئەنجام دەدرا هەروەها چەندین کاری هونەریم لەگەڵ (دەستەی مۆسیقای شەبەنگ) کردووە کەلە (7) ژەنیار پێکهاتبووین وەك ئامێرەکانی (کەمان – ڤیۆلا – پیانۆ – چێلۆ) ،چەندین کۆنسێرت و مۆسیقای کلاسیك و کوردیمان پێشکەش کردووە هەروەها بەشداری چەند کارێکی هاوبەشم لەگەڵ سیمفۆنیا عێراق دا کردووە وەك ژەنیاری (ڤیۆلا) وە ساڵی 2008 ئەندامی تیپی موزیکی هونەرمەند (زکریا عبدالله) بووم ئەوکات کۆنسێرتێکمان لەوڵاتی سوید لە شاری ستۆکهۆڵم بە ئەنجام دا،کۆنسێرتی دووەمیش لە شاری هەولێر. ئێستاش وەك ژەنیاری ڤیۆلا ئەندامی (تیپی ئۆرکێسترای کوردستان تیڤی) یم کە تیپێکی زۆر سەرکەوتوو چالاکە لەم ماوەیەدا چەند کۆنسێرتێکی بەوێنەمان لە مۆسیقای کوردی و جیهانی پێشکەش کردووە بەڕابەرایەتی مایسترۆ مامۆستا (سەید ئەحمەد ڕواندزی).

***چی وای لە تۆ کرد لە نێو ئەو هەموو ئامێرە موزیکیانە،رووبکەیتە ئامێری کەمانچە؟**

- هەر لە منداڵیەوە حەزو خولیام لە مۆسیقا بوو بەتایبەتی ئەگەر موزیکەکە سۆلۆی ئامێری کەمانی تیابایە ، هەستێکی زۆر تایبەتی لام دروست دەکرد چێژێکی زۆرم لێ دەبینی بۆیە تاکو ئێستاش کاتە ئامێری کەمانم لە

ئامێرەکە بە خـــۆش ویستیەوە دەیژەنــــم.

***کێ بە مامۆستای خۆت دەزانی؟**

- بێگومان زۆر ئەوانەی هەمیشە پاڵپشت و هاوکاری من بووینە سەرەتا باوکم بەڕەحمەت بێت (سەردار مەجید) یەکەم کەس بوو پاڵپشت و هاندەرم بووە بە نێو دونیای هونەر کە زۆری حەز دەکرد ببمە ژنیاری ئامێری کەمان بۆیە لە منداڵییەوە منی بردە خوولی مۆسیقا تاکو فێری مۆسیقا بم .هەروەها سوپاسی ئەو مامۆستا بەڕێزانە دەکەم لە پەیمانگەی هونەرە جوانەکانی بەشی مۆسیقا وانەی موزیکم لایان خوێندووە سودی زۆرم لێیان بینی وەك مامۆستایان (فەرهەنگ غەفور، فاروق باپیر، لوقمان جوهر،ئامانج غازی، بەکر خالد،سیروان سیرینی ،کارۆخ زرار).

***موزیــك بنەمــایەکی گرنگــی کــاری شــانۆ و دراماکــانە چۆن دەڕوانیتە موزیکی وێنەیی دراما کوردییەکان؟**

- ئەوەندەی من سەیرم کردووە بەشێك لە دراماکان موزیکەکانیان لە ئاستێکی زۆر باش دابوونە چونکە بەشێکی زۆر لە دراما سەرکەوتووەکان کە سانی ئەکادیمی لە بواری مویزك کاریان بۆ کــردووە ئەمەش دەبێتە هەکارێــك کە مــوزیکی بــاش کــاریگەری تەواوی هەیە لەسەر دراماکە و هەستی بینەر.

***وەکو ژنیار بەشداری چەندین فیستڤاڵی هونەری موزیکی کردوە؟**

- ئەوەی راستی بێت بەشداری لەزۆربەی ڤیستیڤاڵەکانی کوردستان بەشداریم کردووە هەروەها لەدەرەوەی وڵاتیش ساڵی (2008) بەشداریم لەڤیستیڤاڵی (موزیك ئەنتەر ناسیۆناڵ) لە وڵاتی نەمسا کردووە ئەوکات لە ڕێی پەخشی ڕێکلامی تایبەت دەستکرا بەوەرگرتنی ئەو موزیك ژەنە گەنجە لێهاتووانە سەرجەم شارو شارۆچکەکانی کوردستان لە دوای تاقیکردنەوەیان تەنیا (45) ژنیار هەڵبژێردران بە ڕابەرایەتی ماستیر دکتۆر (عبدالله جەمال سەگرمە) تیپی ئۆرکستیرَای ژێداری کوردستان دامەزرا، دوای ڕاهێنانێکی زۆری موزیك بە تایبەتی موزیکی (مەزاڵت) و چەند بەرهەمێکی کوردی جیهانی سەردانی وڵاتی نەمسامان کرد لەشــاری ڤیێنــا لەوێــش دەســت کــرا بە تــاقیکردنەوە و هەڵسەنگاندن بە تیپی بەشداربووەکان (لە موزیك ڤراین –گۆڵدن هۆڵ) ئەمەش زۆر سەرکەوتووانە بەرهەمێکی موزیك ژەنی بەناو بانگی (مەزارت)مان پێشکەش کرد دوای ئەوە لە فیستیڤاڵەکە چەند زنجیرە کۆنسیرتێکمان لە شوێنی جیا جیا پێشکەش کرد

هەروەها بەژداریمان لە ڕێك شەپۆلێك كرد لەسەر دەستی چەند پسپۆڕێكی بە ناو بانگی بواری موزیك لە زانكۆی ڤیەننا كرد وە نابێ ئەوەش لەبیر بكەم كە سەرجەم ڕێكخستنی كارەكان لەلایان بەڕێز كاك (دڵشاد عوسمان) ڕێكخرا لە ووڵاتی نەمسا.

***لە نێو جەماوەردا زیاتر گۆرانی بێژ زیاتر لە موزیك ژەن دەناسرێت هۆكارەكەی بۆ چی دەگەڕێتەوە؟**

- ئەوە پەیوەندی بەكلتوری ئەو شوێنەهەیە،چونكە لەڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست زۆر گرنگی بە موزیك نادرێت پێچەوانەی ووڵاتانی ڕۆژئاوا ، ئەوان مێژویەكی كۆنیان هەیە لە گرنگی دان بە موزیك بوونەتە قوتابخانە بۆهەموو جیهان هەر لە منداڵیەوە موزیك ژەن دروست دەكەن بۆیەموزیك ژەنەكانیان لەسەر ئاستی جیهان بەناوبانگن و ناسراون لێرە موزیك ژەن وەك سەربازی وونە وایە، تۆ لێرە چەند كاری بە توانای موزیك بكەیت بە گۆرانی بێژ زیاتر گۆرانی بێژ دەناسرێت لێرە زیاتر خەڵك گوێ لە گۆرانی دەگرن كەمتر گوێ لە موزیك دەگرن.
- **وەك سەرپەشتیاری هونەری لەچالاكی قوتابخانەكان تاچەند لە نێو قوتابخانەكان ،گرنگی بەقوتابیانی بەهرەمەند دەدەن؟**
- ئێمەلەچالاكی قوتابخانەكانی پەروەردەی ناوەندی هەولێر، تیپێكی موزیكیمان هەیە، كەپێكهاتووە لە (35) ژەنیاری بەتوانا سەرجەم ئەندامەكان لە قوتابیانی نێو قوتابخانەكانی شاری هەولێر پێك هاتوون، ئاستێكی زۆر باشیان هەیە لە لایەن مامۆستای پسپۆڕ گرنگیان پێ دەدرێت بەشێوەی ئەكادیمی دەخوێنن .وە ئامێرەكانیش پێكهاتوە لە (كەمان – ڤیۆلا – چێلۆ – كلاڕنێت – پیانۆ – ئیقاع) وەلەماوەی ڕابردوو چەند كۆنسێرتێكمان ئەنجام داوە لەمۆسیقای كوردی جیهانی لە ئایندەشدا بەرنامەی كۆنسێرتی ترمان هەیە كە بەرهەمەكان لە ئاستێكی بەرزدایە وەئەم تیپەیە تەنها لە ڕۆژانی پشوو ڕاهێنانیان لەگەڵدا ئەنجام دەدەین،لەو بڕوایەدام لەداهاتوو ببنە ژنیاری بەتوانا.

***وەك موزیك ژەنێك چۆن دەڕوانیتە ئاستی موزیكی كوردی؟**

- ئاستی موزیكی كوردی بەگشتی لەئاستێكی زۆر باش دایە بەهۆی بوونی ژنیاری بە تواناو ئەكادیمی لە ئێستادا،ژەنیار و تیپی موزیكی زۆر بەتوانا لە كوردوستان بوونیان هەیە هەروەها دروست بوونی تیپی ئۆڕكێسترا دەریدەخات، كەموزیكی كوردی لە ئاستێكی باش دایە،لەلایەكی تر بە ئەكادیمی كردنی ملیەدیە

کوردیەکان و دابا شکردنیان بەشێوەیەکی ئەکادیمی زانستی ئەمانە هەموو بوونەتە فاکتەرێکی زۆر بەهێز بۆ پێشکەوتنی موزیکی کوردی بەڵام لەهەمان کاتیشدا هەندێك کار کراوە کرچ وکاڵی زۆریان پێوە دیارە بۆیە لێرەدا دەبێت پۆلێن کردن هەبێت بۆ هەموو ئەو کارانەی کە پێشکەش دەکرێن.

- لەم کۆتاییدا ئەمە زۆر سوپاست دەکەین بۆ دەرفەتەی بە ئێمەت بەخشی.
- منیش زۆر سوپاسی ئێوە دەکەم ئەرکتان کێشا.

گونی قەڵ : ساتیرێچیرۆك.. جەلال قادر

لە سەرەتای ساڵانی هەشتاکان هەرزەکار بووم بە دزی ماڵەوە دەچووم بۆ سینەما. جارێکیان لەناو هۆڵی سینەماکە، ئەو کەسەی
بە تەنیشتمەوە دانیشتبوو پێشتر فیلمەکەی بینیبوو، جارناجارێ دەیگووت; ئێستا وادەبێت، واڕوودەدا
چەند جارێک پێمگووت ; دەتوانیت بێدەنگ بیت
خۆی پێڕانەگیراو بێدەنگ نابوو، گرتە بە گرتەی فیلمەکەی شی دەکردەوە
بێزاربووم، لە تەنیشتی گواستمەوە ،چوومە سەر کوریسیەکیتر
چیرۆکی فیلمەکەش زۆر سەرنج ڕاکێش بوو
پاڵەوانی ناو فیلمەکە مێردمنداڵێك بوو، برا گەورەکەی هەمیشە تووشی کێشەی دەکرد، ئەمیش هەرچەند دەیزانی براکەی کەسێکی
خراپە، بەڵام لە ترسی نەیارەکان ناچاربوو بەدوای کاکەی کەوێت
بەهەربار، کاتێ فیلمەکە تەواوبوو، لە سینەما هاتمە دەرەوە ، لەبەر ڕوناکی و تیشکی خۆر بەرچاوم تاریك بوو، هەستمکرد
ونبوومە. ترسێك کەوتە گیانمەوە. لە ڕێبوارێکم پرسی; کام ڕێگا دەچێت بۆ الی پاسەکانی ڕەحیماوا ؟
وتی ; کوڕەی خەم، نیگەران مەبە، ئەم شارە زۆر بچووکە ، هەر ڕێگا یەك بگریت، کۆتایی دێت و دەگەڕێیتەوە الی پاسەکان، بەناو
چەند کۆڵانێکدا چووم، بنبەست بوو و گەڕامەوە شوێنی خۆم. لە سووچی کوالنێك تووشم بە تووشی ئەو کوڕە الوە بووەوە کە لەناو
سینەماکە بە تەنیشتیەوە دانیشتبووم
ساڵوێکی گەرمی لێکردم و وتی; فیلمەکە خۆش بوو؟
بەڵێ .. بەتایبەت کاتێ منداڵەکە ونببوو، دەگریا، کە چاوی بە برا گەورەکەی کەوت گەشایەوە
ئایا تۆ دەزانی، ئەم فیلمە بەشی دووەمیشی هەیە؟
نەوەڵا، تۆ بەشی دووەمیت بینیووە؟
بە بێزاریەوە وتی ; بەڵێ… بەڵام هەروەك بەشی یەکەم نابێت، لە بەشی دووەم هەر کای کۆن بە با دەکەن
وتم- زۆربەی فیلمەکان هەربەشی یەکەمیان خۆشە
بەم شێوەیە لەگەڵ ئەم الوە کەوتینە ڕێ . هەرچەند ئەو زۆربڵێ بوو، قسەکانی دووبارە بوون، بەڵام منیش، پێمخۆش بوو تا ترسی
ونبوونم لەبیربا تەوە

لە بەردەم دوكانەكی شەربەتفرۆش تێپەڕین، گوێم لە مۆسیقایەكی خۆش بوو
ئەو دەستی خستە سەرشانم و وتی; ئەرێ ئەوە تۆ بۆ كوێ دەچیت؟
دەچم بۆ وێستگەی پاسەكانی ڕەحیماوا
. ئەی... منیش دەچم بۆ ڕەحیماوا، كەواتە با پێكەوە بگەڕێنەوە
وەك منداڵە بچووكەكەی ناو فیلمەكەم لێهات، بۆ بینینی برا گەورەكەی دلخۆش بوو، ئەگەرچی چاك دەیزانی كاكەی وەك گونی قەڵە وایە و پێوەی نووساوە
هاوڕێكەم وتی: وەرە با سەروشەربەتێك بخۆینەوە
سەروشەربەتەكی مێووژمان خواردەوەو لە جادەكە پەڕینەوە، تیمسەكی پەڕەندیم بینی لەسەری نووسرابوو
(الماس)
وتم. ; با سواربین،ئەو ئۆتۆمبیڵە دەچێت بۆ ڕەحیماوا
پەلە مەكە.. كەی باوی سەیارەی پەڕەندی ماوە، ئێستا كەستەر دێت
دە خووڵەكێك ڕاوەستاین. پێمگووت ; ئەگەر بۆ سواری پەڕەندییەكە بەڕێشتینایە، ئێستا لە ڕەحیماوا بووین
وتی : باشە تۆ پەڕەت چییە
لەم كاتە ئۆتۆمبیڵێكی پەڕەندی (تر هات و سەكنەكە لە جامی دەرگاكە سەری دەرهێناو هاواریكرد; ڕەحیماوا...ڕەحیماوا یەك نەفەر
لە دڵەوە حەزمدەكرد سواربم ئەو الوە جێبهێڵم، بەاڵم لەشەرما بەتەنیشتیەوە ڕاوەستام
بە ماوەی نیوكاتژمێر چاوەڕوان بووین، هیچ ئۆتۆمبیڵێك نەهات و وردە وردە دونیاش خەریك بوو تاریك دادەهات
پێمگووت; برا، ئەمجارە هەر ئۆتۆمبیڵێك بوو خۆمانی تێدەكەین
پەڵە مەكە، من دەزانم كەستەرە سپی و شینەكە هەر دێت
ئاخر درەنگە واشەومان بەسەرهات
تەماشایەكی كردم وتی: تۆ دەڵێیت دەترسێیت، تۆ لەگەڵ برای خۆتی
كە وتی; برا... یەكسەر چیرۆكی فیلمەكەم هاتەوە یاد، لەدڵە خۆم وتم بەخوا ئەم برادەرە تووشی بەاڵیەكم دەكات
لەپاش چاوەڕوانێكی دوورودرێژ، لە كۆتاییدا شەومان بەسەرداهات، ناوشار چۆڵ بوو، تاك تاك ئۆتۆمبیڵێك دەهات و دەچوو،
هەندەكجاریش تەكسی لەبەردەمان ڕادەوەستا، پێدەچوو ئەویش وەك من گیرفانی بەتاڵ بێت، هەربۆیە بۆ نادەییەوە وتی; دەزانیت
چی؟ با وردە وردە بە پیاسە بڕۆینەوە
ماندوو و بێزاربووبووم، لێمپرسی; كام ڕێگا بگرین؟
وتی ; تۆ بەس بەدوام بكەوە، حەقت نەبێت
ڕێگا چارەیەكیترم نەبوو، لەگەڵی بەڕێ كەوتم، هەرچەندە قسەكانی

دووبارە بوون و چەنەی زۆر لەدەدا، بەڵام چارەم نەبوو جگە
لەوەی کە دەبوو گوێ بگرم تا دەگەمە شوێنی مەبەست

پێگەی هەرێم لە ناوەندبوونەوەی عێراقدا.. عوسمانی حاجی مارف

حکومەتی عێراق بە دەسەڵاتداری هێزە شیعەکان لە پرۆسەی هەوڵدان بۆ ناوەندکردنەوەی دەسەڵات، لە یەکەم هەنگاویدا هەناردەکردنی نەوتی لە حکومەتی هەرێم و حزبە دەسەڵاتدارەکان قەدەغەکرد. دواترلە ڕێگەی بڕیاری دادگای باڵای فیدراڵییەوە پەرلەمانەکەشیانی هەڵوەشانەوە، مەسرور بارزانی نیگەرانی خۆی لە توانایی هەرێم بۆ بەرگەگرتن و پاراستنی خۆیان لەو دۆخە دەربڕیوەو هێمای بۆ ئەوە کردوە کە حکومەتی هەرێمی کوردستان لە ڕووی ئابوری و سیاسیەوە لە حاڵەتێکی نەخوازراودایە. هەروەها هۆکاری ئەو "هەڵمەتە شەرمەزارکەرە"ی خستووەتە ئەستۆی بەغداد، کە بە دژی هەولێر ئەنجامی ئەدات.

لەڕاستیدا لە ساڵانی دوای ڕووخانی داعش، پارتی دیموکراتی کوردستان بە هەوڵە شکستخواردووەکەی بۆ سەربەخۆیی، حکومەتی هەرێمی بە بنبەست گەیاندو بەئاراستەی هەڵوەشاندەی نزیک کردەتەوە. هەر ڕۆژە هەواڵەکان گەمەیەکی سیاسیمان نیشان ئەدات.

پاش ئەوەی ئەمریکاش خۆی لە بەردەم شکستی نەخشەو سیاسەتەکانی لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا بینییەوە، دەمێکە لە هەوڵی پرۆسەی ئاساییکردنەوەو سەقامگیری عیراقێکی یەکپارچەدایە. لەهەمانکاتدا بایەخ نەدان و فەرامۆشی لە خاڵە لاوازەکانی حکومەتی هەرێمیش کردووە، کە خۆی لە دووبەرەکی ناوخۆیی، گەندەڵی و ناشەفافی و جەردەیی و دزی ئاشکراو یەک نەگرتنەوەی هێزی پێشمەرگەو نەگەیشتن بە یەک ئیدارەیدا قەتیس کردووە. ئەمانەو نەتوانینی بەڕێوەبردنی کۆمەڵگە، نزمبوونەوەی ئاستی هاوسەنگی هێزیان لەبەرامبەر هێزە میلیشیاکانی عێراقدا، وێنایەکی تر لە نەبوونی متمانەی بە هەرێم نیشانداوە. بۆیە دوای چاوپۆشی ئەمریکا لە هەرێم، بایەخدان بە هەولێر زۆر لەخوارەوەیە. بووەتە هۆی قەیرانێکی کوشندە بۆ دەسەڵاتی ئێستای هەرێم. ئەمریکا بەرژەوەندیەکی ستراتیژی هەیە بە

بەردەوامبوون لە بەرەوپێشبردنی سەقامگیری ناوچەکە بەگشتی و عێراق بەتایبەتی. ئەمەش ئەو ناکۆکییەیە کە حزبە ناسیۆنالستە میلیشاکانی کوردستان نەیانتوانی و نەیانویست پێشبینی بکەن و لێی حاڵی بن.

دوابەدوای ڕیفراندۆمی هەرێمی کوردستان لە ساڵی ٢٠١٧وە، بەشێوەیەکی سەرنجڕاکێش بەغدا هەوڵەکانی بۆ تێکدانی قەوارەی هەرێم خێراتر کرد، کە لەسەرەتادا لەڕێگەی کردەوەی سەربازیەوە پەیامەکی مەترسیداری خستە بەردەم ئایندەی حکومەتی هەرێم. میلیشیای هێزە کوردیەکانی لە کەرکوک دەرپەڕاندو گورزێکی گەورەی وەهای لێدان، کە دواتر ناچاریکردن بە ملکەچی بگەڕێنەوە بۆ بەغدادو مەرجەکانی پاوانخوازی هێزە سیاسیە ئیسلامیە شیعەکان قەبوڵ بکەن. ئەمەش بە هاوکاری و بەرچاوی ئێران و تورکیاوە پەسەندکرا. لەدوای هەڵبژاردنەکانی ٢٠٢١، بەغدا وەستانەوەی لە دژی پارتە سەرەکیەکانی کوردستانی خستە دەستوری کاریانەوە. لەوکاتەوە هاوسەنگی هێز بەشێوەیەکی یەکلاکەرەوە لە بەرژەوەندی بەغدا داشکایەوە. دادگای باڵای فیدراڵیش لە بەرژەوەندی ئەنجومەنی نوێنەران و میلیشیاکانی سەر بە ئێران سەنگەریان گرت و دژ بە حکومەتی هەرێم هەنگاوی نا. لاوازکردنی هەنگاوبە هەنگاوی دەسەڵات لە هەرێم لەسەر پرسەکانی نەوت و شکاندنی شکۆی دەسەڵاتیان بەئاشکرا گرتەبەر.

بۆنموونە لە مانگی شوباتی ساڵی ٢٠٢٢ بڕیارێک دەرچوو کە پیشەسازی نەوت و غازی لە هەرێمدا نایاسایی کرد. دوای ساڵێک ئەنقەرە بۆریەکەی بەڕووی باکووری عێراقدا داخست، هەروەها حکومەتی هەرێم ٥ ملیار دۆلاری داهاتی لەدەستدا. لەدوای داخستنی بۆریەکەوە، جگە لە هێزی موزایەدەی گەورەی بەغدا، دامەزراوەی نەوتی و گازیەکانیش چەندین جار کەوتونەتە بەر هێرشی مووشەکی لەلایەن میلیشیاکانەوە.

جگە لەوەش، ئەنجوومەنی نوێنەران و دادگای باڵای فیدراڵی لەم دوایانەدا ڕێگریان لە ڕێکەوتنی بودجەی نێوان سەرۆک وەزیرانی عێراق سودانی و سەرۆکی هەرێم مەسرور بارزانیدا کرد، بە هۆی نەبوونی شەفافیەتی دارایی حکومەتی هەرێم. ئەمەش ئەو بیانوەی داوە بەدەست هەولێرەوە ماوەی سێ مانگە مووچەی مامۆستایان و فەرمانبەران و خانەنشینان و پێشمەرگەی نەداوە.

جگە لەو توندوتیژیەی میلیشیاکان، بەسەر حکومەتی هەرێمەوە، کوردستان تووشی هێرشی وڵاتانی دراوسێی تورکیا و ئێرانیش بووە، کە هێرشەکانیان بە فڕۆکەی بێفڕۆکەوان و مووشەک بۆ سەر گروپە چەکدارە کوردیەکانی ئۆپۆزسیۆن چڕتر کردووەتەوە. کاتێک بەرپرسانی تورکیا مانگی ڕابردوو سەردانی عێراقیان کرد، بەڵێنیان نەدا کۆتایی بەو هێرشانە بهێنن یان کێشەی نەوت چارەسەر بکەن، بەڵکو فشاریان خستە سەر حکومەتی هەرێم بۆ هاوکاریکردنیان لە دژی دوژمنی ناوخۆی

ئەنقەرە کە پارتی کرێکارانی کوردستانە. ئێران هەشداریەکی هاوشێوەی دەرکردووە، چەک داماڵینی ئەو گرووپە کوردیە ناوخۆییانەی ئێران کە دژایەتی کۆماری ئیسلامی ئێران دەکەن. دوای ئەوەی حکومەتی هەرێمی کوردستان بژاردەکانی بنبەست بون و تەواو بوون، ڕێگەیدا بە پاسەوانی سنووری عێراق کە بەرپرسیارێتی لە پێشمەرگە وەربگرنەوە، واتە بڕیارێکە کە کاریگەریەکەی ئەوە بوو، نیوەی داهاتی گومرگی هەرێم ڕادەستی حکومەتی بەغداد بکات.

حزبەکانی بزوتنەوەی کوردایەتی لەبری ئەوەی لە بەرامبەر زیادبوونی ئەو دەستدرێژیانەی لەلایەن بەغداوە لەسەریانە، بیر لە ڕێکەوتن یا ریگایەک بۆ وەلانانی بەڵاکانی سەریان پەیداکەن، زیاتر یەکتر دەشکێننەوە، بنەماڵەی بارزانی و تاڵەبانی، لە بەردەوامی ململانێیەکی تاڵ و بێهودەدان. لە پێناو بەرزکردنەوەی ئاستی هاوسنگی هێزەکەیان، هەمیشە لە بەرامبەر یەکتردا وەستاونەتەوە، هەمو ئەگەرێکی نەرێنی دەخەنە نەخشەکاریانەوە کە یەکتر وەرانتر کەن، هەتا گەر ملکەچی تەواو بێت لە بەردەم "دوژمنەکانیاندا". بە نمونە ڕێکەوتن لە بەکارهێنانی بەغدا و ئەنقەرەو تاران بۆ تێکدانی یەکتر کارێکی سادەو پەسەندکراویان بووە. ئەمەش وایکردووە کە حکومەتی هەرێم کەمتر ئامن بێت و کەمتر توانای پاراستنی دەستکەوت و پێداویستیەکانی خۆشیان هەبێت. بونەتە سەرچاوەی زیاتری نائەمنی و نیگەرانی توند لەسەر دانیشتوان، ئەو دوو حیزبە و بارزانی و تاڵەبانی لە ئێستادا لە دۆخێکی شەڕی ساردان، وەها ڕەفتار دەکەن وەک دوو دوژمن لە ئاگربەستان، نەک ئەوەی هاوبەشن لە پێکهێنانی حکومەتی هەرێمەکدا.

هەرێمی کوردستان بە توانای ڕێکخستنیان لە هەڵبژاردندا دەرگیری گێژاوێک و ناجێگیریەکی سیاسین. ناچارن بە چاوەڕوانی بە ئاڵوگۆڕێک یا موعجزەیەک، بەڵکو یارمەتیان بدات ئەم هەڵبژاردنەش بەدەردی سەر تێپەڕێنن! بەڵام هەڵبژاردنی ئەمجارە لە حاڵەتێکی تەواو سەخت و دژواردایە کە نەتوانن بە ئارامی تێیپەڕێنن، ئاڵوگۆڕو موعجزەش فریادڕەسیان نابێت، یان وەک هێزێکی چەکدار دەبێت ڕاستەوخۆ لە خزمەت پێداویستیەکانی حکومەتی ناوەندیدا بن.

ئەوەی شایانی باسە لە بارەی ئابوریشەوە حکومەتی هەرێم هەڵی وەبەرهێنان و باج و دەستکەوتەکانی لەپارەی نەوت و بودجە، خۆی لە بەسەروبەری و گەندەڵی ودزی و خانەنشینی و بندیوار بەفیڕۆ داوە، کە زۆرتر بە دەسەزانی حزبەکانیان تەخشان و پەخشانی دەکەن و ناتوانن لێی بێنە دەرەوە. دروستبوونی بیرۆکراسیەکی زەبەلاح لە هەرێمەکدا کە ژمارەی دانیشتوانی ٥ ملیۆن ونیو کەسە، بەڵام خاوەنی یەك ملیۆن و چوارسەد هەزار کارمەند و خانەنشینی سەرسوڕهێنەرە بە

تێچووی ٧٥٠ ملیۆن دۆلار لە مانگێکدا. سەرەڕای پێویستیی ڕەوشوێنی خۆپارێزی لەم بەرەیەدا، حکومەتی هەرێم ناتوانێت لەماوەیەکی نزیکدا مووچەی ئەو کەسانە بدات بەبێ داهاتی نەوت، دەبێت پشت بە بودجەی حکومەتی بەغدا ببەستێت.
بەو پێیەش ئەمڕۆ لەبری خەونی سەربەخۆیی حکومەتی هەرێم، زیاتر پێشبینی دەورێکی تازە لە دۆخی کوردستان دەکرێت، دەورێک کە تەواوی رۆڵی سی ساڵە زیاتری دەسەڵاتی حزبەکانی کوردایەتی و ئەزمونێک کە شانازی پێوە دەکەن، دەکەوێتە بەر شەپۆلی سیاسەتی ئەو ئاڵوگۆڕانەی بەرەو ناوەند بونەوەی عێراق نەخشەی بۆ دادەڕێژراوە.
هەروەها سەبارەت بە واشنتۆن و ڕۆژئاوا بەجیا لەوەی ئێستا شەڕێک لە فەلەستیندا بەرپابووە، بەڵام لە بەرامبەر دۆخی ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا زیاتر پشتیوانی لە ئارامبونەوەی دۆخەکە دەکەن. هەر لەم ئاراستەیەشەوە لایەنگری لە هێزەکانی هەرێم ناکەن گەر ملکەچی یەکپارچەیی و ناوەند بونەوەی عێراق نەبن. ڕێگە بە حکومەتی هەرێم نادەن کە بخلیسکێتە ناو ئاژاوە یان ململانێی مەترسی توندوتیژی نەتەوەپەرستی و ڕووبەڕووبوونەوەو دوبارە بونەوەی نمونە خوێناویەکەی ئەم دوایەی کەرکوک.
ئەتوانین بڵێین ئەم دەورانە لە چوارچێوەی ئەو ئاڵۆگۆڕانەی لە ناوچەکەدا پێشبینی دەکرێت، بەتایبەتی لە هەوڵی ئارام بونەوەی ناوچەکە بۆ دابینکردنی ئەمنیەت بۆ سەرمایەگوزاری، لەهەمان کاتدا پرۆسەی کۆتایی هاتنی پێگەو دەسەڵاتداری حزبە کوردیەکانە لە کوردستانی عێراقدا، چونکە شانوشەوکەت و ئەزمونێک نیشانیاندا شایستەی ئەو جێگاوڕێگایەنین لە پاراستنی ئارامی بە سەرمایەگوزاری، ئەوە ئاشکرایە کە کاریگەری بنبەست و شکستی ئەم ئەزمونە تەنها لەسەر بزوتنەوەی کوردایەتی نیە لە کوردستانی عێراقدا، بەڵکو کاریگەری لەسەر بنبەستی تەواوی بزوتنەوەی کوردایەتی لە کوردستاندا دادەنێت.
ئەوەی گرنگە ئاگاهی ناڕەزایەتیەکانی خەڵکی کرێکارو زەحمەتکێشانی کوردستانە، کە ئیستا لە ناڕەزایەتی مامۆستایاندا بەرجەستە بۆتەوە، چۆن خۆیان لە بەڵای ئەم ململانێیەو پاشەکشەی ناسیۆنالستی کورد دەپارێزن. واتە نەکەونە بەر گەمەی سیاسی نێوان بەغدا و هەولێرەوە، فریوی بەناو ئۆپۆزسیۆنی پەرلەمانی نەکەون، خۆڕێکخستن و ئامادەسازی بۆ کۆتاییهێنان بەدەسەڵاتی ئێستای هەرێم و دامەزراندنی دەسەڵاتێک کە نوێنەری ڕاستەقینەی ئەو جەماوەرە ناڕازیە بێت کە دژ بە هەژاری و فەلاکەتە و پێداگری لەسەر خۆشگوزەرانی و ئاسایش و ئازادی دەکات.

ڕەشبەڵەکی پەیڤی شرین.. ستار ئەحمەد

که شیعرێك دەخوێنمەوە ،یاخود سەر نوسراوە □ستایل بەچی نییە ،گرنگ بەکام رێبازە جوانی شیعرەکە لەوەدایە ، ناخت بهەژێنی بەپێزو پڕماناو نەمربێت .. ،بە بۆچوونی من ئەوەیە شیعری نوێ،جونکە هەرکەسێ بەرهەمێکی زیندوویی دەمێنێتەوە هەبیت بە زیندووی .
لێرەدا دێمە سەر وەرگێڕێکی ماندوو نەناس ،پیرێکی لاو ،دڵسۆزێکی بزر ،خۆش مەحشەرێکی هێمن رەفتار ،ئەویش مامۆستا (محەمەد سابیر مەحموود)ە.کە نامیلکەیەکی شیعری بەناونیشانی زایەڵەی کۆچ)بەچاپ گەیاندووە ،رۆژنامەی (سێبەر)بەم کارە هەڵساوە ،حەزمکرد چەند روونکردنەوەیەك لەسەر یەکێك لەشیعرەکانی بەناونیشانی (چەمەرانە) بخەمە ڕوو ،کەتێیدا دەڵێت :.
بەسەر شانی خەمتانەوە
بۆ رابوردووم گریانم دێ
لەناخەوە ئەتانبینم
ناڵەی دڵم بە گوێما دێ
کۆپلەیەکی ورشەدارو مانابەخش ، وەکوو گەردانەیەکی پرشنگدار پێکەوەگرێدراو ئاوازێ بەگوێمانا ئەدا ، لەزریوەی ئەو ئەستێرانە دەچێ.بەتامەزرۆیی لەتێو کانییەکی نیوەشەودا مەلەدەکەن ، سروەیەك بەناخت دەبەخشن.لەدەسپێکی خەمەکانی رابردووی دۆستانەوە
هەتادەگات بەناخی شاعیر و زایەڵەی ژانێك وشەکان دادەگیرسێنن ،شاعیر دەخەنە باری حاڵلێهاتن ،سۆفی ئاسا بەئەشك گەردی سەردڵ و گوڵەکان دەشواتەوە:
کوورەی دەروونتان ئەجۆشێ
ژانەکانی بەگژما دێ
کڵپەی ئاگرو دووکەڵی
هەناسەتان بەڕووما دێ

چەندخۆشە شاعیر،تەنها بیر لەکسپەی ئازاری خۆی نەکاتەوە ،بەڵکوو گڕی دەروونی بەرامبەر بەرامبەر سووتانی خۆی و شیعرەکانی بزانێت ،کێشەی کۆمەڵ تەنگی پێهەڵچنێ ،بەدوای سەرەداوو هەتوانی هەموو

تاکێکی ئەم کۆمەڵەدا پەروانە ئاسا شیلەی گوڵو ئاگر
هەڵمژێ .ڕەنگە زۆر کەس لەو بڕوایەدابن،کەهونەر بۆ هونەرە ، لەراستیدا شاعیر دەتوانێت ،لە دایکبوونی شیعرێکدا ئازارەکانی ناخی بەتاڵبکاتەوە،هیچ نەبێت بۆ تاوێك
زامەکان وگرفتەکانی سارێژبن ،دیارە شاعیریش تاکێکی کۆمەڵەو کەرتیش دەکاتە گشت ،کەواتە زۆرجار شیعر چارەیە ،بۆ مەینەتی و هەندێ کێشەی دەروونی کۆمەڵ

دە فەکانتان ئەنرکێنن
دە هێڵەکان گرمەیان دی
وەرزی بەهارم داخزا
واخەزانە بە دوایا دێ

دیارە تە مە ن بەرە و پیری پووکانەوە دەچێت.وەلێ شیعر وکێپلەی شیرین.هەمیشە لەگەڵ ڕۆژگاردا دەژین.پیربوون و مردن نازانن.ئەم شیعرەی شاعیریش رەنگە بەم کورتە روونکردنەوانە و خوێندنەوەیە بەهەموو کێپلەکانیدا رانەگەم ،لەو بەرهەمانە یە ماوەیەکی زۆر دەژی،چێژوو بەرامەی دەمێنێ وەکوو مێخەك و عەنبەر هەردەم سەودا سەری خۆی هەیە ،چەمەرانەیەکە ئاوێزان بەلەزەتی شادی و دەنگی دڵ و مۆسیقا و مۆرکی کوردەواری دڵڕفێن .
وشەسازییەکی ناسك و جوان ..ڕەشبەڵەکی پەیڤی شیرین ،بەشێوەیەك دەکەونە سەر چۆپی و ئاهەنگێڕان و چەمەرانەی مەرگێك کە بەخشش و نەمری لە پاش خۆی بەجێدەهێڵێ، ماڵاوایی عومرێك ،ئەزموونێکی لە خۆگرتووە ، دەبێتە وانەو ئەویندارەکان دەیڵێنەوە،
دڵتەڕیی شاعیر لەوە دایە ،هەتا دواتەمەنی ئەشك لەدیدەیدا نابڕێت ،بۆ ئاودانی گوڵی بەهاری ئەو عاشقانەی بەتەمای بەستەی وەفا بۆ دڵخوازەکانیان بکەنە خەناوکەی عەشق و
وەکوو دیارییەکی بێوێنە ، لە یادەوەرییەکاندا سەمای مەرگی پێبڕازێننەوە.
شاعیر بەردەوام دەبێت تادەگاتە ئەوەی دەڵێت :.

ئەمن بەرەو نەمان دەچم
ئێوەن نەوەی تازە حەزێ
لێدەن دەروێشانە لێدەن
تادڵی گەرمم ئەتەزێ

تین لەدڵی شاعیر گەرموگوڕی لەهەنگاوەکانی جوێنابێتەوە تەنانەت بۆ پاش مەرگیش ،،پەیامی خۆی هەیە، دڵنیایە بەری رەنجی بەفیڕۆ ناڕوات ،لە نێو تاسەو ئارەزووی ڕۆچێنی تەمەن و ماڵاوایدا ورشەی ئارەزووی ئاسوودەیی لەدیدو دەروونی نابڕێ.مامۆستا محەمەد سابیر ،هەر وەرگێڕێکی بەتوانا نەبوو بەڵکوو شاعیرو چیرۆکنووسیشە ،،

خەمخۆرێکی ئەم شارەیە
,هەرچەندە رێزی زێر لای زەرەنگەرە)کوردیش میللەتێکە ..هەرگیز
وەفاو بەخششی کەس لە یاد ناکات.

ستار ئەحمەد

ئێوارانە ٥٥ .. سەردار جاف

دەرگیلی رووت کڵۆمدراو، لە خەیاڵما زۆرە نیگا
ساتێ چارشێوت هەڵماڵە، ئەشکبارم شۆڕە نیگا
پەڕەی گوڵی کوڵمەکانت، ئاونگبارانە زنەیە
هەنار لە دامەنی شەرمن، خەڵکیش هەمەجۆرە نیگا
نوێژی ئیشقم دابەستووە، سەرگۆنەتە قیبلە و رووگەم
یاساغە کڕنوشی نمام، نەبا لێڵ بێ خۆرە نیگا
لەرەی کوڵمت مینا دەفی دەروێشییە و فەنابوونمە
بە شەونمی گومڕا رێ بم ، ژوانم نەگۆڕە نیگا
پەرێشان و خ□راباتە رۆح و هەستی هەتیوو کەوتووم
زەمەنێ بێ تۆ بخوڵقێ ،ژێوانم لە گۆڕە نیگا
باسەرفترەی رۆژووگرتووی چاوەکانم ماچی لێو بێ
کە من دووری باڵای تۆ بم ئەوکات گڕی زۆرە نیگا
بارانم وێڵی خەڵوەتی کێڵگەی گێلاسی زنناریت
خەراباتی فەنابوونم ساتێ لێم بنۆرە نیگا
سۆفییەکم بە قامەتتا زیکر و تەهلیلەی ئیشقمە
شەوارەم لەم بێشەیەدا، ئەندێشەی بیر، پۆڕە نیگا
بە سەر بەرماڵی سیحردا، زەردەی خۆرەتاوان دەفڕم
خوایە بۆم بکە بە نوێژێ، دەیپەرستم تۆڕە نیگا
دی□م کوێر و نابینا بێ، لە ڕێی دیقەت قەت لانادەم
دوا نوزەی چاو گەر بمێنێ، بۆ شەهلایە چۆڕە نیگا

١٢/١٢/٢٠٢٣

ون.. شیعری ئیلهام موڕادی

ئەگەر لە زەریای چاوەکانتدا نەخنکام
ئەگەر قووڵایی تەنیاییدا ون نەبووم
لە قومێ دڵتەنگیدا نغرۆ دەبم
هەڵواسراوان بە پێڵاوەکانمدا
درێژترین شەقامەکانی جیهان
سەرمەستبووم بە سەمای بسک و با
قاقرستانی دووریت دامیگرت
تا شەپۆلێکی یاخی
یاخی وەک مانەوە ل□ نێو و□ نەوزی گوڵ
زەردەخەنەیەکت پاڵی نا بە خەیاڵەپەمەیییەکانمەوە
تا لە دوورترین شوێنی ئەم گەردوونە
هەڵهاتم غەریب
تا لە مەگروون پیرتر*
تا قوڕنەی چوار**
ون.

ئیلهام موڕادی

- پیرەمەگروون، شارۆچکەیەک لە سلێمانیی.

** چوارقوڕنە، شارۆچکەیەک لە سلێما